

Seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet ja esteet varhaiskasvatuksessa

Julia Pirhonen

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet ja esteet varhaiskasvatuksessa

Julia Pirhonen
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2021

Julia Pirhonen

Seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet ja esteet varhaiskasvatuksessa

Vuosi

2021

Sivumäärä

39

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä erään Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikön kanssa. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli kartoittaa seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksia ja esteitä varhaiskasvatuksessa. Teoriaosuudessa on käsitelty varhaiskasvatusta ja sen lakia, lasten seksuaalista kehitystä sekä seksuaalikasvatuksen eri teemoja.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen eli kvalitatiivinen. Aineisto on kerätty teemahaastattelujen avulla. Haastattelut pidettiin Microsoft Teamsin välityksellä, johtuen koronapandemiasta. Opinnäytetyöhön on haastateltu varhaiskasvatuksen opettajia sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Haastattelut äänitettiin ja sen jälkeen litteroitiin litterointiohjelman avulla. Litteroinnin jälkeen haastattelut on analysoitu ja koodattu eri teemoihin.

Tuloksista saatiin selville, että varhaiskasvattajia koulutetaan seksuaalikasvatukseen liian vähän. Sanana seksuaalikasvatus on vaikea varhaiskasvatuksessa ja sen voi ymmärtää väärin. Kehotunnekasvatus sopii paremmin varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvattajat tekevät seksuaalikasvatusta päivittäin, ilman että he itse huomaavat sitä. Kuitenkin, jos halutaan hyvää ja laadukasta seksuaalikasvatusta tarvitaan siihen lisää koulutusta. Seksuaalikasvatusta tulee myös nostaa esille enemmän. Mahdollisuuksia on paljon ja varhaiskasvattajat näkevät seksuaalikasvatuksen enemmän positiivisena, kuin negatiivisena.

Opinnäytetyö on saavuttanut tavoitteensa, eli löytänyt seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksia ja esteitä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön avulla varhaiskasvattajat pystyvät näkemään mitä kaikkea he jo osaavat ja mitä heidän pitää vielä oppia tai kehittää.

Jatkotutkimusehdotuksina nousi tietopaketti seksuaalikasvatusvastaavalle sekä toiminnalliset materiaalityypit tai koulutukset varhaiskasvattajille.

Asiasanat: seksuaalikasvatus, varhaiskasvatus, mahdollisuudet ja esteet

Julia Pirhonen

Sexual Education's Possibilities And Problems in Early Childhood Education

Year 2021

Pages

39

This Bachelor's thesis is done for one of the Helsinki City's kindergartens. This Bachelor's thesis' research question focused on examining the possibilities and challenges of sex education in early childhood education. The theoretical framework includes early childhood education and laws related to it, children's sexual development and different themes related to sexual educations.

This thesis research was a qualitative research. The data was collected with theme interviews. Interviews were held via Microsoft Teams because of the covid pandemic. In this thesis' interviews interviewees were early childhood education's teachers or nurses. The interviews were recorded and after that transcribed in a transcription program. After transcribing the interviews were analyzed and coded in different themes.

The results indicate that employees don't have enough education about sexual education. The word sexual education is hard in early childhood education, and it can be understood wrong. Body emotion education is better a word for early childhood education. Employees are doing sexual education every day without noticing it. However, if desire a good and good quality sexual education, education is the aim. Sexual education needs more bringing up. There are a lot of possibilities and employees see it more in a positive way than negative way.

This thesis has achieved its goal to find sexual education's possibilities and problems in early childhood education. With this thesis employees can see what all they can do already and what they should learn more or improve. Other further research could be knowledge package for sexual education's person in charge and functional material packages or education for employees.

Keywords: sexual education, early childhood education, possibilities and problems

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Varhaiskasvatus	7
2.1	Varhaiskasvatuslaki	9
3	Seksuaalikasvatus	10
4	Lasten seksuaalinen kehitys	11
4.1	0-2-vuotiaan lapsen seksuaalinen kehitys	11
4.2	2-4-vuotiaan lapsen seksuaalinen kehitys	12
4.3	4-6-vuotiaan lapsen seksuaalinen kehitys	13
5	Seksuaalikasvatuksen teemoja.....	14
5.1	Seksuaaliterveys	14
5.2	Kehotunnekasvatus	15
5.3	Lasten seksuaalioikeudet	16
6	Opinnäytetyön toteutus.....	17
6.1	Tutkimuskysymys, tarkoitus ja tavoitteet.....	17
6.2	Kvalitatiivinen tutkimus	18
6.3	Aineiston keruu	19
6.4	Analysointi.....	20
6.5	Eettisyys ja luotettavuus	21
7	Tutkimustulokset	22
7.1	Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa	22
7.2	Seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa.....	25
7.3	Seksuaalikasvatuksen esteet varhaiskasvatuksessa	28
8	Johtopäätökset.....	31
9	Pohdinta	33
	Lähteet	35
	Liitteet	37

1 Johdanto

Seksuaalikasvatus kuuluu osana varhaiskasvatusta. Varhaiskasvattaja seksuaalikasvattaa, vaikka ei sitä itse mahdollisesti huomaa. Se tulee itsestään ja automaattisesti.

Seksuaalikasvatuksen tarkoitus on auttaa lapsia kasvamaan ihmisenä ja opastaa näitä tapoihin ja tottumuksiin, joita yhteiskunta pitää hyvinä ja toivottuina. Tavoitteena on, että lapset oppivat ymmärtämään omaa kehoaan ja kunnioittamaan seksuaalioikeuksia omalla ikä- ja kehitystasollaan. Koska seksuaalisuus näkyy arjessamme enemmän, tarve seksuaalikasvatukselle kasvaa, sillä kaikki tieto ei ole paikkaansa pitävää ja se esitetään tavalla, jota lapsi ei ymmärrä. (Bildjuschkin 2015, 13.)

Seksuaalikasvatus pitäisi aloittaa nykyään paljon nykyistä aikaisemmin, jo päiväkodissa. Väestöliitto on vaatinut lasten seksuaalikasvatusta osaksi päivittäistä varhaiskasvatusta jo muutaman vuoden. Varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa päivittäin lasten kysymyksiin kehosta. Kaikilla ei tähän ole riittävää sanastoa ja koulutusta. Pienille lapsille kehotunnekasvatus kuvastaa paremmin seksuaalikasvatusta. Se on lapsen ikätasoon sopivaa tietoa kehosta, tunteista ja oikeuksista. (Terävä 2021.)

Opinnäytetyöni tutkimuskysymys on mitkä ovat seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet ja esteet varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö on tehty kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimuksessa on käytetty teemahaastatteluja. Keskeinen käsitteeni opinnäytetyössä on seksuaalikasvatusta. Seksuaalikasvatus on pikkuhiljaa nousemassa merkittävämmäksi varhaiskasvatuksessa ja sen tärkeyttä aletaan nostaa esiin koko ajan lisää. Aiheesta ei ole kovinkaan paljon tehty opinnäytetöitä, mutta huomasin tutkiessani asiaa, että parin viime vuoden aikana aihe on kiinnostanut opinnäytetöissä.

Halusin alkaa tutkia mahdollisuuksia ja esteitä, koska siitä saa laajemman kuvan seksuaalikasvatuksen kokonaisuudesta ja samalla pääsee pureutumaan pienempiin palasiin seksuaalikasvatuksessa. Olen tutkimuksessani erotellut mahdollisuudet ja esteet, jotta molemmista osista saadaan tulokset esiin.

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä erään Helsingin varhaiskasvatussyksikön kanssa. Kyseisellä yhteistyökumppanilla ei ole ollut tavoitteena seksuaalikasvatus, mutta heidän mielestään seksuaalikasvatus on tärkeä osa osallisuutta ja lasten arvokasta kohtaamista. Heidän mielestään on myös tärkeää kouluttaa varhaiskasvattajia seksuaalikasvatuksen saralla. Yhteistyökumppanin kanssa pohdimme, mikä aihe olisi hyvä opinnäytetyötä varten. Päädyimme yhteisymmärryksessä tähän aiheeseen.

Opinnäytetyö alkaa varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatustieteiden teorialla luvussa kaksi. Varhaiskasvatuksesta kerrotaan mitä se on ja mitä se pitää sisällään. Aiheesta on myös jo vähän nostettu seksuaalikasvatusta esille. Nostin myös opinnäytetyöhön esille varhaiskasvatustieteen, koska se määrittelee paljon varhaiskasvatusta ja millaista sen pitää olla.

Luvussa kolme puhutaan seksuaalikasvatuksesta. Teoriassa kerrotaan mitä seksuaalikasvatus on ja mitä se pitää sisällään. Luvussa neljä käsitellään eri ikäisten lasten seksuaalista kehitystä. Jokainen lapsi kehittyy eri tavalla ja tässä luvussa ne on koottu eri ikäryhmiin. Luvussa viisi käydään läpi eri seksuaalikasvatuksen teemoja. Teemoja on seksuaaliterveys, kehotunnekasvatus ja lasten seksuaalioikeudet. Nämä kolme ovat tärkeitä teemoja seksuaalikasvatuksessa ja näillä tiedoilla varhaiskasvatuksessa pystyy opettelemaan seksuaalikasvatusta.

Luvussa kuusi käydään läpi opinnäytetyön tutkimuksen toteutusta. Sinne on kirjattu opinnäytetyön tutkimuskysymys, tarkoitus ja tavoitteet. Tarkastelen kvalitatiivisen tutkimuksen teoriaa ja kuinka olen aineiston kerännyt ja analysoinut. Luvun loppuun olen koonnut tietoa tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä.

Luvussa seitsemän kerron tutkimuksen tuloksista. Tulokset on jaettu kolmeen osaan, seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa, mahdollisuudet ja esteet. Lopussa luvussa kahdeksan olen tehnyt johtopäätökset, ja luvussa yhdeksän on omaa pohdintaa aiheesta.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu. Sillä on monia eri tehtäviä. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Se on tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen tiellä. Vaikka huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta, varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää sekä varhaiskasvatus vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Myöskin varhaiskasvatus edistää lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on tuoda jokaiselle lapselle yhdenvertaiset edellytykset kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen, jotka varhaiskasvatukseen osallistuvat.

Varhaiskasvatusta tehdään koko ajan yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien osallistumisen työelämään ja opiskeluun. (Opetushallitus 2018, 7,14.)

Varhaiskasvatus koostuu kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudesta. Kasvatusta, hoitoa ja opetusta yhdistää käytäntö, ajatukset ja teoriat. (Eerola-Pennanen, Raittila & Vuorisalo 2017, 26-28.) Jotta tämä kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus toteutuu, varhaiskasvatusta tehdään yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus luo pohjaa

elinikäiselle oppimiselle. Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen oppimisen polkua, kasvua ja kehitystä. Jokaisen kunnan tulee järjestää varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin, kuin jokaisessa kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. (Opetushallitus 2018, 14, 19.)

Varhaiskasvatuksessa suunnitellaan pedagogisesti kaikki toiminta. Pedagogiikan määrittely perustuu arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta ja oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ja oppimisen toteuttamiseksi. Pedagogista toimintaa toteuttaa ammattihenkilöstö ja se on kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen perustuvaa tietoa. Pedagoginen toiminta näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, toimintaympäristöissä ja kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. (Opetushallitus 2018, 22.)

Varhaiskasvatuksessa käytetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, jotka perustuvat Opetushallituksen antamiin valtakunnallisiin määräyksiin. Varhaiskasvatusta toteutetaan tämän suunnitelman avulla sekä lapsille laaditaan varhaiskasvatussuunnitelmat joka vuosi. Jokaisella kunnalla on oma varhaiskasvatussuunnitelma ja sitä päivitetään tietyin väliajoin. Jokaiselle lapselle suunnitellaan oma varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, jotka otetaan huomioon pedagogisessa toiminnassa. Suunnitelmaa tulee käydä läpi ainakin kerran vuodessa, jotta se on lapsen tarpeiden mukaista. (Opetushallitus 2018, 7, 9-10.)

Useat lapset viettävät päiväkodissa ison osan hereillä olo ajastaan, jolloin varhaiskasvattajilla on merkittävä rooli lasten elämässä. Lasten avoimeen seksuaaliseen käytökseen ei useinkaan törmää varhaiskasvatuksessa, joten siihen ei aina osata varautua tai ei aina heti tiedetä, kuinka asiaa käsitellään lasten kanssa. Jokainen varhaiskasvattaja toteuttaa seksuaalikasvatusta omista lähtökohdistaan, koska varhaiskasvattajien koulutukseen ei juurikaan kuulu monipuolista tietoa seksuaalikasvatuksesta. Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa on tunteista puhumista, kehon osien nimeämistä, niiden tutkimista ja huolehtimista, vuorovaikutussuhteiden opettelua sekä potta- ja wc-hetket. (Kangaskoski 2016, 197.)

Opinnäytetyöni tehdään Helsingin kaupungin varhaiskasvatussyksikköön. Helsingin Varhaiskasvatussuunnitelman laaja-alaisessa oppimisessa on nostettu esiin kehotunnekasvatus. Kehotunnekasvatus on nostettu esiin itsensä huolehtimisen ja arjen taitojen osa-alueessa. Varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, että varhaiskasvatuksessa suhtaudutaan myönteisesti lasten kysymyksiin seksuaalisuudesta ja kehosta. Heitä ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa sekä muiden kehoa. Lasten kehoitsetuntoa tuetaan hyväksyvän ja turvallisen suhtautumisen kautta. Näin lapset voivat kokea oman kehonsa arvokkaana ja he

oppivat kunnioittamaan myös toisten kehojen yksityisyyttä. Lasten kanssa opetellaan tunnetaitoja ja autetaan niiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Kun tunnetaidot kehittyvät, näin ollen lapset oppivat havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään eri tunteita. (Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2019, 17.)

2.1 Varhaiskasvatustilanne

Suomalaisen varhaiskasvatus perustuu varhaiskasvatustilanteeseen ja varhaiskasvatustilanteen perusteisiin. Varhaiskasvatustilanteissa varhaiskasvatus tarkoittaa lapsen tavoitteellista ja suunnitelmallista kasvatusta, hoidon ja opetuksen muodostamaa kokonaisuutta. Tässä kokonaisuudessa painottuu varhaiskasvatustilanteen pedagogiikka. (Eerola-Pennanen, Raittila & Vuorisalo 2017, 26-28.)

Varhaiskasvatusta ohjaavat velvoitteet tulevat Suomen perustuslaista, varhaiskasvatustilanteesta, varhaiskasvatustilanteesta annettuun valtioneuvoston asetuksesta ja Varhaiskasvatustilanteen perusteista. Varhaiskasvatustilanteissa myös sovelletaan hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Varhaiskasvatustilanteissa pitää myös ottaa huomioon ne velvoitteet ja lait, joihin Suomi on sitoutunut, kuten yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. (Opetushallitus 2018, 14.)

Varhaiskasvatustilanteissa säädetään, miten varhaiskasvatusta järjestetään ja tuotetaan, lasten oikeus varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatustilanteen tietovarannoista (Varhaiskasvatustilanteenlaki 540/2018). Uusi varhaiskasvatustilanteenlaki on tullut voimaan 1.9.2021. Lain uudistuksen myötä lainsäädäntö on selkeytynyt, ajanmukaistunut ja käsitteet ovat tarkentuneet. Isona muutoksena on tullut voimaan uudistus, jonka mukaan vuonna 2030 päiväkodeissa työskentelee varhaiskasvatustilanteen opettajia, varhaiskasvatustilanteen lastenhoitajia sekä varhaiskasvatustilanteen sosionomeja moniammatillisena tiiminä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö.)

Varhaiskasvatustilanteenlakiin on kirjattu, mitkä ovat varhaiskasvatustilanteen tavoitteet. Tavoitteena on edistää jokaisen lapsen kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, joka on ikään ja kehitykseen sopivaa ja sen mukaista. Sen tulee tukea lapsen oppimista ja oppimisen edellytyksiä, sekä edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellista tasa-arvoa.

Varhaiskasvatustilanteissa tulee olla pedagogista toimintaa, joka toteuttaa lapsen mahdollisuuden leikkiin, liikkumiseen, tieteisiin ja kulttuuriperinteisiin. Pedagogisen toiminnan tulee myös mahdollistaa lapselle myönteiset oppimiskokemukset. Varhaiskasvatustilanteen tulee olla turvallinen, terveellinen, kehittävä ja oppimista edistävä. Lapselle tulee suoda mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet muiden lasten ja henkilökunnan välillä. Lapselle tulee myös turvata kunnioitettava toimintatapa. (Eerola-Pennanen ym. 2017, 28-29.)

Jokaiselle lapselle tulee antaa yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja antaa heille mahdollisuuksia kunnioittaa ja ymmärtää kulttuuriperinnettä ja ymmärtää jokaista kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatuksessa tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää hänelle tarkoituksenmukaista ja oikeaa varhaiskasvatusta monialaisen yhteistyön kanssa. Lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja tulee kehittää ja opettaa toisten ihmisten kunnioittamista ja yhteiskunnan jäsenyyttä. Lasta tulee myös ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan. Varhaiskasvatuksessa tulee varmistaa, että lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvattajien tulee toimia yhteistyössä lapsen sekä hänen vanhempiansa tai muun huoltajan kanssa, jotta lapsen tasapainoinen kehitys ja kokonaisvaltainen hyvinvointi on lapselle parhaaksi ja tukea lapsen vanhempaa tai hänen muuta huoltajaansa kasvatustyössä. (Eerola-Pennanen ym. 2017, 28-29.)

3 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus on seksuaalioikeus eli se kuuluu ihmisoikeuksiin. Ihminen tarvitsee seksuaalikasvatusta koko ikänsä. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 20.) Seksuaalikasvatus on tiedon kertomista seksuaalisuudesta ja seksistä lasten ikätasoon sopivalla tavalla. Pienten lasten kanssa se on kysymyksiin vastaamista, kehonosien nimeämistä ja tunne- ja turvataitojen opettelua. Seksuaalisuus kuuluu osaksi terveyttämme ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Seksuaalisuuteen liittyvät myös mielen hyvinvointi, itsensä ymmärtäminen ja hyväksyminen. Seksuaalikasvatus on osa kasvatustyötä, samalla tavalla kuin liikennekasvatus. Seksuaalikasvatuksella autetaan lasta kokemaan hänet itsensä arvokkaaksi ja hyväksymään hänen oma seksuaalisuutensa. Samalla lapselle opetetaan, miten muut ihmiset otetaan huomioon ja kuinka kaikkia ihmisiä kohdellaan tasa-arvoisesti. (Kihlström 2020, 22.)

Seksuaalikasvatukseen kuuluu myös osana lapsen suojeleminen. Lapsi oppii turvataitoja sekä oman että toisten kehon rajojen kunnioittamista. Seksuaalikasvatus opettaa lapsia seksuaaliväkivallasta, kun he oppivat mitä se on ja miten voi toimia, jos toinen henkilö tulee rikkomaan hänen kehonsa rajoja. Lapselle tulee myös opettaa, kuinka tärkeä on kertoa jollekin turvalliselle aikuiselle ikävistä tai hämmentävistä tilanteista jos rikos on tapahtunut. Näiden turvataitojen opettelu on osa lapsen tiedon lisäämistä ja kasvatusta. Seksuaalikasvatus on entistä tärkeämpää nykyään, koska materiaalia seksuaalisuudesta ja seksistä on enemmän. Myöskin väärää tietoa seksuaalisuudesta on paljon liikkeellä. Seksuaalikasvatusta tulee olla samalla tavalla, kuin muutakin kasvatusta. Kun lapsi pienestä pitäen oppii, niin aikuistuuessa hän osaa tehdä omia valintoja, jotka tuovat turvallisuutta, iloa sekä nautintoa sekä osaa kunnioittaa kaikkia osapuolia. (Kihlström 2020, 23-24.)

Varhaiskasvatuksessa kaikki antavat seksuaalikasvatusta, jota he tiedostavat tai ovat tiedostamatta. Varhaiskasvattajat kasvattavat tietoisesti sekä tiedottomasti. Joistakin asioista puhutaan ja jotkut asiat jätetään pois. Lapsen kokemus omasta seksuaalisuudesta sallittuna ja myönteisenä asiana on osa lapsen kasvua ja kehitystä. Jo varhainen vuorovaikutus on osa ihmisen vuorovaikutussuhteita, joita lapsi tulee käyttämään koko elämänsä. (Kangaskoski 2016, 197.)

4 Lasten seksuaalinen kehitys

Tässä luvussa kerron eri ikäryhmien seksuaalisesta kehityksestä. Lapset kehittyvät eri lailla eri aikaan. Olen koonnut kehityksen vaiheet kolmeen eri alaotsikkoon, jotta eri ikäryhmien kehityksestä saa laajemman kokonaisuuden.

4.1 0-2-vuotiaan lapsen seksuaalinen kehitys

Alusta alkaen varhainen vuorovaikutus on tärkeää, koska se luo yhteyttä vauvan ja vanhemman välille. Kun vanhempi ja hoitajat vastaavat vauvan tarpeisiin, se tuottaa vauvalle perusluottamuksen. Tämä on tärkeää myöhempien ihmissuhteiden takia. Vaikka vauva on pieni, hänkin on seksuaalinen, mutta hänen seksuaalisuutensa on erilaista, kuin aikuisten. Vauvan seksuaalikasvatus alkaa jo pienin askelin, kun hän parkaisee ensimmäisen kerran. Vauva tutustuu jo alusta alkaen omaan kehoonsa ja opettelee kokemaan mielihyvää. (Kihlström 2020, 95.) Vauva kokee mielihyvää iholla ja ensimmäinen erogeeminen alue on suu. Vauvaa usein pidetään vanhemman ihoa vasten, jota kutsutaan myös kenguruhoidoksi. Vauva myös aistii ihollaan ja alkaa reagoida ihmisiin hymyllä ja naurulla. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 55.)

Lapsen eri hoitajien tehtävänä on antaa lapsen kehonosille nimet. Lapsi tutkii maailmaa koskettelemalla ja ihmettelemällä kaikkea. (Kihlström 2020, 96.) Lapsi alkaa tässä vaiheessa tutkia omia sukupuolielimiään, koskettelee ja pitää niistä kiinni. Myöskin peräaukko voi olla mielenkiinnon kohde. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 55.) Jotta lapsen turvallisuudentunne alkaa rakentua, hänelle tulee tarjota läheisyyttä ja rauhoittavaa kosketusta. Aikuinen voi hämmentyä tai pelästyä pienen lapsen seksuaalisuudesta. Hän ei välttämättä tiedä, mitä pitäisi tehdä ja voi tulkita tätä aikuisen seksuaalisuuden näkökulmasta. (Kihlström 2020, 96.)

0-2-vuotiaalle hänen oma kehonsa on uusi, ihmeellinen ja ihana asia. Lapsi nauttii alastomuudesta, koskettelusta ja hän tutkii maailmaa maistellen kaikenlaista. (Kihlström 2020, 96.)

4.2 2-4-vuotiaan lapsen seksuaalinen kehitys

2-4-vuotiaana lapset oppivat kuivaksi. Pottahetkiin liittyy arkisia seksuaalikasvatuksen hetkiä. Kasvattajan pitääkin pohtia, millä tavalla hän suhtautuu, jos lapselle sattuu vahinko tai hän onnistuu. Lapset pohtivat kaikkea, mitä kasvattaja hänelle ilmaisee ja kertoo. Kun lapsi onnistuu, tulee häntä kehua vuolaasti sekä häntä voi myös koskettaa silittämällä. Kun lapsi epäonnistuu, hän kokee epäilyjä ja häpeää. Lapset tarvitsevat tässä tilanteessa aikuisen apua tunnetaitojen opettelussa. Jo tässä iässä, lapsi tuntee suurta rakkautta vanhempiaan kohtaan ja tämä voi näkyä suuresti vastakkaista sukupuolta kohtaan. Tämäkin on iso osa tunnetaitojen harjoittelussa. (Kihlström 2020, 97.) Lapsi saattaa kertoa, että hän haluaa mennä naimisiin äidin tai isän kanssa, riippuen kumpaa sukupuolta hän itse on (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 55).

Leikkien lomassa lapsi ihmettelee muiden lasten erilaisia kehoja ja pohtii omaa kehoaan. Lapsi jatkaa oppimista kehonosista ja niiden nimeämisestä. Kehonosien nimiä voi harjoitella erilaisissa tilanteissa. Lasta pitää muistuttaa, että jokaisen keho on hyvä ja niistä ei saa puhua rumasti. Lapsi vertailee itseään muihin jo pienenä. (Kihlström 2020, 98.) Lapsia voi alkaa kiinnostaa sukupuolielinten erot ja he huomaavat, ettei kaikki ole samanlaisia (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 55). Jos lapsi ei tiedä omasta kehostaan paljon, voi syntyä hassuja tai jopa ikäviä väärinkäsityksiä. Lapsen tulee saada kysyä asioista turvalliselta aikuiselta, oli se sitten oma huoltaja tai päiväkodin työntekijä. Tällöin hän ei jää yksin ihmettelemään uusia asioita. (Kihlström 2020, 98.)

Kasvattajien tulee muistaa, että lapsen itsetyydytys ei ole sama asia, kuin aikuisten. Tässä vaiheessa lapsen itsetyydytystä kutsutaan unnuttamiseksi. Lapsi ei koe häpeää omasta kehostaan tai siihen koskettelusta. (Kihlström 2020, 98-99.) Lapsi koskettelee omaa kehoaan, koska se tuo laaja-alaista lohtua, turvaa ja hyvää oloa. Tämä voi ilmetä esimerkiksi silloin, kun lapsi on tylsistynyt, huolissaan, stressaantunut tai koettaa saada unta. (Cacciatore 2006, 214.) Unnuttaminen on yleistä päiväkodeissa, juuri lepohetken aikaan. Tämä ei ole paha asia, mutta lasta voi neuvoa lempeästi selkeillä esimerkeillä, missä ja milloin omaa kehoaan voi tutkia rauhassa. On tärkeää, että kasvattajat eivät luo lapselle häpeää asiasta, koska se voi tuottaa ongelmia tulevaisuudessa. (Kihlström 2020, 98-99.)

Lasten leikkeihin alkaa tulla erilaisia rooleja. On tärkeää antaa lapsen leikkiä kaikkia erilaisia rooleja, kuten äiti, isä, veli, sisko, prinssi tai prinsessa. Leikeissä lapsilla näkyy myös seksuaalisuus, kuten leikissä isä ja äiti pitävät toisiaan kädestä kiinni. Leikeissä tunteet saavat tulla esiin ja niitä harjoitellaan leikin aikana. (Kihlström 2020, 100.) Lasten leikeissä voi tulla esiin asioita, joita he ovat nähneet ja kuulleet kotona. Lapset matkivat näitä teemoja ja asioita leikeissä. (Cacciatore, Ingman-Friberg & Vehkaoja, 16.) Myöskin leikeissä aletaan

harjoitella omia sekä muiden rajojen kunnioittamista. Lapselle on tärkeää antaa hänen kokeilla erilaisia rooleja yli sukupuolirajojen leikeissä. (Kihlström 2020, 100.)

Kun lapsen puheen kehitys lisääntyy, hän alkaa kysellä enemmän. Heitä kiinnostaa, miten vauvat menevät äidin mahaan ja kuinka vauvat tulevat ulos sieltä. Lapsi saattaa kysellä seksistä ja seksuaalisuudesta. Lapselle tulee vastata hänen ikätasonsa mukaan, jotta hänelle ei tule tunnetta, että kysymykset ovat tyhmiä tai häpeällisiä. Vastausten tulee olla lyhyitä ja niin, että lapsi ymmärtää sen. (Kihlström 2020, 100.)

4.3 4-6-vuotiaan lapsen seksuaalinen kehitys

4-6-vuotiaan lapsen leikeissä alkaa olla sääntöjä. Tässä vaiheessa lapset opettelevat vieläkin tunnetaitoja ja kosketusta koskevia sääntöjä. Leikeissä voi ilmaantua erilaista kosketusta, kuten halailua, kädestä pitämistä tai pusujen vaihtoa. (Kihlström 2020, 101-102.) Lapset voivat osoittaa kiinnostusta toista sukupuolta kohtaan, mutta toisaalta vastakkainen sukupuoli voi olla vastenmielinen. Usein kuitenkin sukupuolella ei ole väliä. (Cacciatore ym., 18.) Aikuisen tulee auttaa lasta leikissä ja kertoa, että jokainen saa päättää omasta kehostaan. Toinen lapsi ei välttämättä pidä halailusta tai pusuista. Lapsi oppii leikkiessään kosketukseen liittyviä sääntöjä. Lapsi opettelee tunnetaitoja koko ikänsä. Tähän hän tarvitsee aikuisen tuen sanoittamaan tunteitaan. (Kihlström 2020, 101-102.)

4-5-vuotiaana lapsia alkaa kiinnostaa lääkärileikit. Leikki voi olla mielenkiintoista ja lapset pitävät siitä. Lääkärileikit kuuluvat osana pienen lapsen seksuaalisuuden kehitystä. (Kihlström 2020, 102-103.) Leikeissä voi myös ilmetä raskaus, synnytys tai häät (Cacciatore ym., 18). Lasten kanssa pitää keskustella leikeistä, ettei ketään pakoteta mukaan ja miten leikkiä voi leikkiä mukavasti ja turvallisesti. Lasten kanssa voidaan keskustella uimapukurajoista leikin yhteydessä. On luonnollista puhua oman kehonsa rajoista sekä puhua siitä, jos jokin ei tunnu hyvältä. (Kihlström 2020, 102-103.) Kun lasten kanssa käydään läpi, mikä on sopivaa käyttäytymistä ja sen rajoja, niin tavallisesti he ymmärtävät, mikä on suotavaa käyttäytymistä ja mikä ei (Cacciatore ym., 20).

Lapset oivaltavat jo, että on tyttöjä sekä poikia ja aikuisetkin ovat kahta eri sukupuolta. Leikin kautta lapset opettelevat omaa ja aikuisen kehoa. He kyselevät sekä vertailevat aikuisia keskenään sekä omaa kehoaan suhteessa aikuisen kehoon. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2000,10.) Lasten kanssa on hyvä pohtia näitä asioita, kuten myöskin sitä, että kaikki eivät ole tyttöjä tai poikia, vaan sukupuolia on enemmänkin. On hyvä opettaa lapsi hyväksymään kaikenlaiset ihmiset ja antaa kaikkien olla erilaisia. Sukupuolten moninaisuutta ei tarvitse pelätä. Lapset voivat alkaa pohtia myös sitä, miksi aikuisen keho on erilainen kuin heidän. Lapsen ikätasoon ja kehitykseen sopivalla tavalla voidaan keskustella asiasta, että hänenkin kehonsa tulee muuttumaan, kun hän kasvaa isoksi. (Kihlström 2020, 105-106.)

Lapselle tulee kertoa, että kasvattajalle voi ja tulee kertoa, jos hänelle on tapahtunut jotain ikävää. Keho on lapsen oma ja hänen ei tulisi hävetä sitä. Kehon ja kosketuksen rajoista voi puhua arkisissa tilanteissa. Lapselle voidaan puhua, ettei kenenkään tule koskea lapsen kehoon, jos hän ei itse sitä halua. Myöskään lapsen ei tarvitse koskea toista ihmistä, jos hän ei halua. (Kihlström 2020, 106.)

5 Seksuaalikasvatuksen teemoja

Seksuaalikasvatuksessa on monia eri teemoja, joita voi käydä läpi. Olen nostanut esiin seksuaaliterveyden, kehotunnekasvatuksen ja seksuaalioikeudet. Nämä kolme teemaa valikoituivat opinnäytetyöhön, koska ovat tärkeä osa seksuaalisuutta ja näillä teemoilla pystyy toteuttamaan hyvää seksuaalikasvatusta.

Seksuaaliterveys käsittää koko seksuaalikehityksen ja sukupuolielimiin ja sukupuolielämään liittyvät asiat. Jotta seksuaaliterveys voidaan saavuttaa ja ylläpitää, tulee kaikkien ihmisten seksuaalioikeuksia kunnioittaa ja suojella. (Cacciatore 2007, 31.) Kehotunnekasvatus taas on pienten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Se pitää sisällään lapsen tasoista tietoa tunteista, kehosta ja oikeuksista. (Väestöliitto.) Nämä kaikki kolme teemaa ovat yhteydessä toisiinsa.

5.1 Seksuaaliterveys

Yleisesti seksuaaliterveys on tärkeä osa-alue ihmisen hyvinvointia ja sitä voidaan tarkastella monesta eri suunnasta. Seksuaaliterveys on kyky huolehtia ja nauttia omasta itsestään turvallisesti, halutessaan voi hakeutua seksuaalisiin kontakteihin, kokea vastavuoroista nautintoa läheisyydestä ja myöhemmin halutessaan kykyä lisääntyä ja ottaa vastuuta suhteistaan ja vanhemmuudesta. (Cacciatore 2007, 31.)

Terveysalueena kokonaisuudessaan seksuaaliterveys on seksuaalinen kehitys ja asiat, mitkä liittyvät sukupuolielimiin. Hyvään seksuaaliterveyteen kuuluu positiivinen ja kunnioittava näkökulma ihmisten seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin. Jotta saadaan hyvät tiedot seksuaaliterveydestä, tulee kaikkien ihmisten seksuaalioikeuksia kunnioittaa, suojella ja saattaa ne voimaan. Tulevaisuutta varten pitää rakentaa oikein suunnattua terveystietoa ja ennaltaehkäisevää asennekasvatusta. (Cacciatore 2007, 31-32.)

Lapsuuteen kuuluu biologinen kasvu ja kehitys, tiedon keräämistä, hakemista ja tutkimista sekä rakkauden että pettymyksen tunteiden kokemuksia. Lasten seksuaaliterveyden tukeminen on lasten hyvinvoinnin ja perusturvallisuuden takaamista perheessä. Tämä on yksinkertaisesti yhdessä olemista ja elämistä, toisten huomioon ottamista, arvostamista ja ihailun saamista ja antamista. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2000, 6.) Lapsuudessa

seksuaaliterveys on sisäistä prosessia mielikuvitustasolla. Se on ihmistaitojen opettelua, läheisyyttä, kosketusta, ihailua ja hellyyden tarvetta. Lapset tutustuvat omaan kehoonsa, löytävät kehon osia ja nimeävät niitä. Se on myös muiden kehojen ihmettelyä, kyselyä ja kunnioittamista. Lapset opettelevat oman minäkuvansa kehittymistä. He peilaavat omia ajatuksiaan myös kehoon, miten siitä puhutaan, miltä se näyttää ja miten sitä kohdellaan. Se on oman kehon ihailua sekä turvallista kosketusta ja huomiota. Lapset oppivat, että kehoa pitää huoltaa ja suojella. Lapset opettelevat tunteita ja tunteiden kokemusta. He voivat pohtia, saanko minä tuntea näin ja onko se sallittua. He hakevat turvaa tutuista ihmisistä. Myöskin lapset kokevat ihailua ja ihastumista. Se voi olla aluksi oma vanhempi, päiväkotiystävä tai myöhemmin julkisuuden henkilö. Se on pienten lasten kiintymyksen osoitusta. (Cacciatore 2007, 32-33.) Lapsuudesta lähtien kerätään rakennusaineita aikuisuuden seksuaalisuutta varten (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2000, 6.)

Turvallinen ympäristö on perusta seksuaalikasvatukselle. Kasvattajan tulee tarjota turvalliset puitteet kehitykselle, mallin positiiviseen läheisyyteen ja hyvään itsetuntoon sekä asettaa rajoja, mitä on yksityisyys- ja sopivuussäännöt. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2000, 6.) Kasvattajien tehtäviä lasten tukemisessa seksuaaliterveydessä on muistaa, että seksi on aikuisten välinen asia. Seksi ja seksuaalisuus ovat kaksi eri asiaa, jotka pitää erottaa toisistaan. Lapsille voi puhua ikätasoon ja kehitykseen nähden, kuinka vauvat tulevat. Kuitenkin aikuisten välinen seksi voi olla lasten mielestä pelottavaa ja ällöttävää. Lapsille tulee sallia ikätasoon ja kehitykseen nähden ne seksuaalisuuteen liittyvät asiat, jotka ovat tarpeellisia. Nämä voivat olla eri leikit, lorut, laulut tai piirroukset. Kasvattajan tulee tukea positiivista minäkuvaa. Lapsille tulee opettaa, että hän ja hänen kehonsa on arvokas. Kasvattajien on tärkeä antaa lapsille turvallista kosketusta ja hellyyttä, jotta lapsi oppii mitä se on. Heille tulee opettaa sääntöjä, jotka liittyvät omaan kehoon. Näitä on muun muassa, milloin voi tutkia omaa kehoa ja missä. Tätä ei saa tukahduttaa lapselta ja ei saa näyttää häpeää. Lapselle kerrotaan näistä asioista hellästi ja ystävällisesti. Lapselle tulee tarjota tietoa ikätasoon ja kehitykseen parhaalla tavalla. Tulee myöskin opetella turvakasvatusta, jotta lapsi ymmärtää mikä on oikein ja mikä ei. Kehenkään lapseen ei tule koskea niin, että se ei tunnu lapsesta hyvältä. (Cacciatore 2007, 33-35.)

5.2 Kehotunnekasvatus

Seksuaalikasvatus on hankala sana varhaiskasvatuksessa. Lasten seksuaalisuudesta ei ole mahdollista puhua samoilla termeillä, kuin aikuisten termeillä. Liian usein lasten seksuaalisuus käsitetään aikuisten seksuaalisuuden näkökulmasta. Asia ei kuitenkaan ole näin. Lasten seksuaalisuus on aivan erilaista, kuin aikuisten seksuaalisuus. (Cacciatore & Ingman-Friberg 2016, 82-83.) Ihmisen seksuaalinen kehitys on matka pikkulapsesta murrosiän kautta kohti aikuisuutta. Keho, ymmärrys ja mieli kehittyy matkan aikana. Kuinka matka sujuu,

määrittää aikuisiässä suhdetta omaan kehoon, seksuaalisuuteen, parisuhteeseen ja kykyyn nauttia seksuaalisuudesta. (Väestöliitto 2020.)

Lasten seksuaalisuuteen on keksitty omia sanoja, jotka kuvaavat paremmin asiaa. Seksuaalikasvatusta kuvaa parhaiten kehotunnekasvatus. Kehotunnekasvatus sanassa on oikeampi painotus. Lapset haluavat tietoa kehostaan sekä he tarvitsevat taitoja suojata ja kunnioittaa koskemattomuuttaan. Kehotunnekasvatus on myös paljon tunnetaitoja, miten osoitetaan toisen tykkäämisestä ja miltä mielipahan tunteet tuntuvat. Tunteita arvostetaan, ilmaistaan ja käsitellään. Kun näitä taitoja ja tietoja käsitellään sekä opetellaan, lasten hyvinvointi sekä turvallisuus nousee. (Cacciatore & Ingman-Friberg 2016, 84.)

Kehotunne sana kuvaa omaa sisäistä kokemusta omassa kehossa. Jokainen tietää itse, miltä oma keho tuntuu. Siihen kuuluu itsetuntemus, kehon ja kokemuksen arvostus sekä omat tunteet. Jokaisella on oma kehotunne ja oma kokemus sisällään ja sitä tulee opetella kuulostelemaan ja ilmaisemaan. Kehotunnekasvatuksen tarkoituksena on vahvistaa minäkuvaa, tunnistaa tunteita, kokea myönteisiä kokemuksia kehosta ja arvostaa sitä, saada myönteisiä kokemuksia läheisyydestä ja oppia kunnioittamaan toisen kehotunnetta. (Cacciatore & Ingman-Friberg 2016, 85.)

Kehotunnekasvatuksessa lapsi oppii tuntemaan oman kehonsa, havaitsemaan omat kokemuksensa ja tunnistamaan eri tunteita. Lapsi oppii myös arvostamaan erilaisia kehoja ja ymmärtämään ihmisen yksilöllisyyden. Tunnetaidot ovat erittäin tärkeä osa kehotunnekasvatusta. Tunteet tuntuvat kehossa ja vaikuttavat siinä. Lasten kanssa tulee pohtia, miten tunteiden kanssa pärjätään ja miten huomata toisen tunteet. Lasten kanssa pohditaan myös, kuinka myönteisyyttä, hyvinvointia, mukavaa oloa ja itsetuntoa voi vahvistaa. On tärkeä oppia puhumaan tunteistaan ja kuinka niitä näytetään. (Cacciatore & Ingman-Friberg 2016, 85.)

Kehotunnekasvatukseen kuuluu kahdeksan eri aihealuetta. Kun nämä kaikki alueet käydään läpi lasten kanssa, kasvatus on kokonaisvaltaista, riittävää ja ohjeiden mukaista. Aiheet ovat keho ja kehitys, tunteet, läheisyys, hyvä olo ja itsetunto, ympäristö ja muut ihmiset, hyvinvointi ja terveys, lisääntyminen, normit ja tavat sekä oikeudet. Jokaisella aihealueella on tietoja, joita on syytä opetella lasten kanssa. Opetuksen tulee olla sopivaa lasten ikätasoon ja kehitykseen nähden. Varhaiskasvattajien myönteinen asenne kuuluu opettamiseen. (Väestöliitto.)

5.3 Lasten seksuaalioikeudet

Lasten ja nuorten tärkein seksuaalinen oikeus on kehittyä omassa tahdissaan, häiritsemättä, olla tuettuna ja suojattuna omanlaisen seksuaalisuuteen. Tarkoitus on oppia, että lapsi ja nuori tuntisi seksuaalisuuden moninaisuuden. Jokaisen oikeus on tuntea itsensä hyvänä ja

arvokkaana. Kenenkään ei kuuluisi kokea seksuaalista häirintää ja kaltoinkohtelua. (Cacciatore 2007, 320.) Lapset ovat aikuisten vastuulla. Aikuisilla on tehtävänä suojella ja varjella lasta erilaisilta vaaroilta. Kuitenkin lasten tulee saada kasvaa ja kehittyä omanlaiseksi ja ainutkertaiseksi yksilöksi. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 96.)

Jokaiselle kuuluu seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Siihen kuuluu oikeus nauttia itsestään, erityisyydestään ja kehityksestään tasa-arvoisesti. Lapsille ja nuorille kuuluu oikeus kehittyä hetero-, bi-, tai homoseksuaalisuuteen ilman syyllisyyttä tai painostamista. Myöskin itsemääräämisoikeuteen kuuluu oikeus elää, niin ettei koe seksuaalisen hyväksikäytön pelkoa. Lapsia tai nuoria ei tule milloinkaan painostaa seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa. Jokaisen on itse pakottomasti ratkaistava ryhtyykö mihinkään seksuaaliseen tekoon, kun on siihen itse valmis. (Cacciatore 2007, 320.)

Jokaisella lapsella on oikeus saada tietoa seksuaalisuudesta ikätasoon ja kehitykseen nähden. Myöskin heidän kysymyksiinsä pitää vastata. (Cacciatore 2007, 321.) Lapset eivät voi tietää omia oikeuksiaan heidän kehoaan koskien, ellei joku niistä kerro hänelle. On aikuisten velvollisuus kertoa lapsille heidän seksuaalioikeuksistaan. (Ilmonen & Korhonen 2016, 111.) Heille tulee suoda yksityisyyttä tutkia omaa kehoaan sekä leikkiä iänmukaisia leikkejä. Lapsille kuuluu saada turvallisia, lämpimiä ja pysyviä ihmissuhteita. Lapset saavat olla omanlaisia yksilöitä. He saavat olla erilaisia ja heitä ei saa painostaa olemaan sellaisia, mitä he eivät halua. Lasta tulee arvostaa siinä sukupuoleessa, kuin hän on. Lapsille tulee suoda vapautta etsiä omaa seksuaalista identiteettiään ja ilmaista sitä niin kuin hän haluaa. Lapsille pitää antaa lapsiystävällinen tila elää, ilman seksuaalista hyväksikäyttöä, loukkauksia tai pornoa. Heitä tulee suojella näistä asioista. Lasten tulee saada viettää aikaa ikätovereiden kanssa, leikkien, tutkien, oppien ja kokemusten kautta sekä oppia sosiaalisia taitoja. Lasten tulee päästä terveyspalveluihin, saada turvaa, riittävää hoitoa ja vanhemmuutta. (Cacciatore 2007, 321.)

6 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa kerron kvalitatiivisesta tutkimuksesta ja kuinka sitä olen tehnyt ja työstänyt. Tutkimus on tehty teemahaastatteluja käyttäen. Tämä tutkimus on alkanut omasta kiinnostuksesta aiheeseen, sekä löydettyäni Helsingin kaupungilta yhteistyökumppanin, joka oli myös kiinnostunut aiheesta.

6.1 Tutkimuskysymys, tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on ”mitkä ovat seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet ja esteet laadukkaassa varhaiskasvatuksessa?”. Opinnäytetyö sai alkunsa omasta kiinnostuksestani seksuaalikasvatusta kohtaan ja aloin kyselemään eri päiväkodeilta, olisiko

jollain kiinnostusta tätä aihetta kohti. Löysin yhteistyökumppanin ja aloimme työstää aihetta enemmän. Kävimme yhteistyökumppanini kanssa aluksi yleisesti seksuaalikasvatuksen aihealuetta läpi ja tämän jälkeen pohdimme, mikä olisi hyvä aihe opinnäytetyötä varten.

Kun aloin tekemään opinnäytetyötä, niin kyseisellä yhteistyökumppanilla ei ollut sillä toimintakaudella toimintasuunnitelmassa tavoitteena seksuaalikasvatusta. Kuitenkin yhteistyökumppani pitää seksuaalikasvatusta tärkeänä osana osallisuutta ja lasten arvokasta kohtaamista. Yhteistyökumppanin mielestä oli myös tärkeää, että varhaiskasvattajia koulutetaan lisää ja seksuaalikasvatus on yksi näistä asioista. Samalla he toivoivat, että voisivat nähdä asioita uudelta kantilta.

Opinnäytetyön tavoitteena on nostaa esiin seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksia ja esteitä varhaiskasvatuksessa sekä löytää uusia näkökulmia aiheesta. Mahdollisuuksien kautta varhaiskasvattajat voivat nähdä mitä kaikkea he osaavat, miten he voivat jatkaa hyvää seksuaalikasvatusta ja mahdollisesti he voivat nähdä asioita, joita he eivät ole ajatelleet. Esteitä tutkiessa voidaan nähdä, mikä seksuaalikasvatuksessa on vaikeaa ja miten sitä voisi muuttaa. Samalla voidaan pohtia, kuinka esteistä tehtäisiin mahdollisuuksia.

Opinnäytetyön tarkoituksena on löytää mahdollisuudet ja esteet seksuaalikasvatuksesta. Kun varhaiskasvattajat näkevät ne, he voivat muuttaa toimintaansa ja pystyvät antamaan parempaa seksuaalikasvatusta. Esimerkkinä mahdollisuuksista on korostaa, kuinka hyvä seksuaalikasvatus auttaa pidemmälle elämässä, miten sitä jo nyt toteutetaan, kuinka siitä voisi tehdä parempaa ja kuinka asian ei tarvitse enää olla tabu työelämässä. Esteistä varhaiskasvattajat näkevät, mitkä asiat eivät ole niin hyvin vielä seksuaalikasvatuksessa, mihin he tarvitsevat apua ja kuinka esteistä voisi tulla mahdollisuuksia.

6.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus, joka on toiselta nimeltään laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on tutkimus, jonka avulla pyritään löytämään tietoa ilman tilastollisia tai muita määrällisiä keinoja käyttämättä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita, kun määrällisessä tutkimuksessa, tutkimus perustuu lukuihin. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ilmiön kuvaamiseen, ymmärtämiseen ja mielekkään tutkinnan antamiseen. Tutkimuksessa pyritään ilmiön syvälliseen tulkintaan. Kun kvantitatiivisella eli määrällisellä tutkimuksella on tarkka viitekehys, niin taas kvalitatiivisella tutkimuksella tätä ei ole. (Kananen 2008, 24.)

Erilaiset haastattelut ovat laadullisen tutkimuksen käytetyin tiedonkeruumenetelmä. Käytetyin muoto on teemahaastattelu. Teemahaastattelun avulla tutkija haluaa ymmärtää ja saada käsityksen ilmiöstä, jota hän tutkii. Tutkija pyrkii avaamaan näitä ilmiöitä teemojen avulla. Haastattelun avulla halutaan rakentaa yksityiskohdista kokonaiskuva. Kysymyksiä

ohjaa tutkimusongelma tai tutkimuskysymys, johon tutkija haluaa vastauksen. (Kananen 2014, 71-72.)

Teemahaastattelua käytetään, kun ilmiö ei ole tuttu ja halutaan saada ymmärrystä kohteesta. Kuten teemahaastattelun nimestä ilmenee, on kyseessä teema ja haastattelu. Teema on laajempi kokonaisuus, kuin kysymys. Teemasta keskustellaan. Keskustelussa tutkija haluaa saada ilmiön haltuunsa ja sen kautta kasvattaa omaa ymmärrystään haastateltavan avulla. Tutkijalla tulee olla jonkinlainen ennakkokäsitys ilmiöstä, että hän voi laatia keskustelun aiheet, eli teemat. Teemoilla varmistetaan, että keskustellaan kaikista niistä asioista, jotka liittyvät ilmiöön. (Kananen 2014, 76-77.)

6.3 Aineiston keruu

Opinnäytetyö on tehty erään yhteistyössä Helsingin kaupungin varhaiskasvatustyöryhmän kanssa. Tässä opinnäytetyössä en tule kertomaan tarkemmin mikä varhaiskasvatustyöryhmä on kyseessä, koska se ei aiheen kannalta ole tärkeä tieto. Suunnitelmassani olin kirjoittanut, että pyrin haastattelemaan viidestä seitsemään työntekijää. Loppujen lopuksi haastattelin opinnäytetyötä varten viittä varhaiskasvattajaa, jotka olivat ammattinimikkeeltään joko varhaiskasvatuksen opettajia tai varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Halusin haastatella kumpaakin ammattiryhmää, koska heillä saattaisi olla erilaisia näkökulmia asiaa, koska ovat kouluttautuneet eri tavalla.

Keräsin aineiston haastatteluilla ja käytin teemahaastatteluja. Haastattelut suoritettiin ja tallennettiin Microsoft Teamsin välityksellä sekä samalla nauhoitin omaan puhelimeeni haastattelut. Tein tämän siksi, että aineisto varmasti tallentuu ja jos toinen aineisto tuhoutuisi jostain syystä, olisi minulla varatallenne. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki aineisto tuhotaan ja poistetaan, koska opinnäytetyön valmistuttua en aineistoa tarvitse.

Olin tehnyt teemahaastattelurungon ja jakanut haastattelut kolmeen osaan. Osat olivat yleistä seksuaalikasvatuksesta, mahdollisuudet ja esteet. Lähetin varhaiskasvatustyöryhmään sähköpostia, jossa oli tietoa opinnäytetyöstä sekä liitteenä teemahaastattelun kysymykset sekä suostumus pohja opinnäytetyöhön osallistumiseen. Lähetin myös sähköpostia suoraan eri työntekijöille, jotta sain haastateltavat kasaan. Haastatteluja sovittaessa olin yhteydessä yhteyshenkilön kanssa, että hän sai tietää haastatteluista ja milloin saan tehtyä ne.

Haastattelut pidin 11.6.2021-22.6.2021 välisenä aikana. Sain haastattelut aika hyvin sovittua ja haastattelut oli helppo pitää Teamsin välityksellä. Haasteina haastatteluissa oli muun muassa haastattelujen peruuntuminen ja haastatteluajan unohtaminen. Loppujen lopuksi haastattelut onnistuivat hyvin, vaikka muutama haaste olikin matkassa. Kestoiltaan haastattelut olivat noin 15 minuutista puoleen tuntiin.

6.4 Analysointi

Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla ja haastattelut nauhoitettiin. Tämän jälkeen haastattelut litteroitiin. Litterointi tarkoittaa nauhoitetun puheen tekstien puhtaaksi kirjoittamista. Aineisto tulee helpompaan muotoon ja sitä pystyy hallitsemaan ja analysoimaan paremmin. Litteroinnin haasteena on se, kuinka tarkasti haastattelu kirjoitetaan puhtaaksi. Onko jokainen lause ja sana samanlainen samassa muodossa, niin kuin sen kuulee vai jättääkö jotain pois. Jos tutkitaan vuorovaikutusta tai kielenkäyttöä, on litteroinnissa oltava tarkka. Jos taas tutkimuksen analyysin kohteena ei ole vuorovaikutus tai kielenkäyttö, ei litteroinnin tarvitse olla niin tarkka. Tärkeintä on, että saadaan kaikki puhutut lauseet ja virkkeet kirjoitettua ylös. (KvaliMOTV.)

Litteroinnin jälkeen alkaa koodausvaihe. Tekstistä aletaan etsiä tekstikokonaisuuksia, jotka liittyvät tutkittavaan ilmiöön. Aineistolle niin sanotusti esitetään tutkimuskysymys. Tekstikokonaisuudelle tai osalle siitä annetaan koodi, joka ilmaisee sisältöä. Koodauksen jälkeen luokitellaan koodit ja katsotaan, mihin ryhmään ne kuuluvat. Tälle ryhmälle eli luokalle annetaan jokin nimi. Kun luokitellaan, pitää mielessä pitää tutkimuskysymys ja tutkimusongelma. Filtterinä luokittelussa ja luokkien yhdistelyssä käytetään tutkimusongelmaa. Analyysivaiheen jälkeen voi seurata uusi tiedonkeruu vaihe, jolla voidaan täydentää tai etsiä vastauksia uusiin kysymyksiin, joita on noussut esille. (Kananen 2014, 99-100.)

Jokaisen haastattelun jälkeen litteroin tekstin heti, jotta olisi helpompaa muistaa mitä haastattelussa on puhuttu. Haastatteluista tuli noin kolmesta viiteen sivua tekstiä litteroinnin lopuksi. Tekstien pituus riippui siitä, kuinka pitkä haastattelu oli ollut. Käytin litteroinnissa apuna Online Wordin litterointiohjelmaa. Syötin tekstin aluksi litterointiohjelmaan ja kun ohjelma oli tunnistanut tekstin, kuuntelin haastattelun vielä läpi ja korjasin ohjelman tekemiä virheitä. Ohjelmasta oli apua, vaikka välillä ohjelma ei tunnistanut kaikkia sanoja tai laitto pilkkuja ja pisteitä väärin kohtiin.

Litteroinnin jälkeen aloin analysoimaan tekstejä. Otin yhden litteroidun tekstin kerrallaan käsittelyyn ja aloin poimia tärkeitä kohtia opinnäytetyön tutkimuskysymykseen nojaten. Käytin myös apuna teemahaastattelurungon kysymyksiä, että sain nostettua eri teemoja ja vastauksia ylös. Analyysin jaottelin kolmeen pääotsikkoon, jotka olivat yleistä, mahdollisuudet ja esteet. Tämän jälkeen aloin koodaamaan tekstejä pienempiin osiin. Koodaamisessa käytin apuna teemahaastattelun kysymyksiä. Poimin haastattelun kysymyksistä mielestäni hyviä otsikoita, jotka liittyivät opinnäytetyön tuloksiin ja aloin etsimään litteroiduista teksteistä kohtia, jotka liittyivät kyseiseen otsikkoon. Tämän avulla sain litteroitua tekstiä helpommin ymmärrettäväksi. Kun analyysi oli saatu tehtyä loppuun, pystyin kirjoittamaan tuloksista.

6.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksissa tulee kunnioittaa ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja muita oikeuksia, jotka ovat yleisten eettisten perinteiden mukaisia käytäntöjä. Merkittävä yleinen eettinen periaate on, että haastateltaville henkilöille tulee välttää aiheutumasta merkittäviä riskejä, vahinkoja ja haittoja. (Vuori.) Tutkimusta tehdessä tutkija joutuu koko prosessin ajan eri eettisten kysymysten ääreen. Näitä kohtia on muun muassa tutkimusaiheen valinta, tutkimusmenetelmien valinta ja mitä tutkimuksella tavoitellaan. (Kananen 2008, 133.) Tutkimuksen arvoihin ja eettisyyteen kuuluu tuottaa uutta tietoa asioita, joista ei tiedetä tarpeeksi. Hyvä tieteellinen käytäntö on rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta kaikissa tutkimuksen eri vaiheissa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kertoo tekemistään eettisistä valinnoistaan. Tutkijan tulee kertoa ratkaisuksistaan avoimesti ja perustellusti. Myöskin vaikeista ratkaisuksista ja virheistä tulee raportoida. (Vuori.)

Opinnäytetyössä on eettisiä kysymyksiä. Aiheeni voi olla joillekin varhaiskasvattajille vaikea keskustelun aihe ja kuinka paljon he pystyvät keskustelemaan aiheesta. Jos tutkimustietoa ei ole paljoa, niin en voi vääristellä tietoa, vaan minun pitää kirjoittaa siitä mitä tietoa sain. Myöskin aiheena seksuaalikasvatus on vielä tabu. Haastattelut on pidetty anonymeinä sekä paikka, johon opinnäytetyön teen. Haastattelut ovat vapaaehtoisia ja ketään niihin ei pakoteta. Haastateltavat saavat tarvittavat tiedot ennen haastattelua, jotta osaavat valmistautua haastatteluun. Itse haastattelijana kunnioitan haastateltavia. Annan haastateltaville tilaa, jotta he voivat kertoa vaikeistakin asioista enkä ota kantaa vastauksiin. En puhu haastateltaville muiden henkilöiden haastatteluista, koska se voi vääristää tutkimustuloksia tai vahingoittaa toisen henkilön yksityisyyttä.

Luotettavuuden arviointi kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdistuu tutkimusaineiston keräämiseen, aineiston analysointiin ja tutkimuksen raportointiin. Luotettavuuden kriteerejä on totuusarvo, sovellettavuus, pysyvyys ja neutraalisuus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuus koskee, kuinka tutkimusaineistoa kerätään. Jos aineistoa kerätään haastatteluilla tai erilaisilla lomakkeilla, tulee raporttiin kirjata teemat ja kysymykset. Vuorovaikutussuhde, joka syntyy haastattelutilanteissa ja sitä vaikuttaneet tekijät on syytä arvioida. Myöskin tulee arvioida haastatteluihin käytetty aika ja riittävyys. (Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2020.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus, mitä tutkimuksessa tapahtuu. Tarkkuus koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita ja osia. Analyysivaiheessa on tärkeä kertoa luokittelusta, kuinka ne syntyivät ja niiden perusteet. Tulosten tulkinnessa tarvitaan kykyä puntaroida vastauksia ja esittää ne tuloksissa. Tässä auttaa, jos tutkimukseen on lisätty suorita haastattelusitaatteja. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 232-233.)

Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutustilanteessa haastateltavan kanssa. Siitä on sekä hyötyä että haittaa. Suurena etuna on, että voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti. Haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista muuttaa ja vastauksia voi tulkita mahdollisuuksien mukaan enemmän, kuin kyselylomakkeiden avulla. Haastatteluiden huonona puolena nähdään sen vievä aika, haastatteluiden kesto, haastattelijan kokemus sekä haastateltavien tunteet esimerkiksi pitävätkö he haastattelua uhkaavana tai pelottavana tilanteena. (Hirsjärvi ym. 2009, 204-206.)

Tulosten luotettavuudessa voi olla erilaisia näkökulmia. Olen koonnut tietoperustaa mielestäni hyvin ja monipuolisesti. Tulosten luotettavuus tulee siitä, miten kerää aineistoa. Haastatteluihin vaikuttaa vuorovaikutus, onko se hyvää vai huonoa. Vuorovaikutus vaikuttaa jollain tapaa tuloksiin. Tekemäni haastattelut olivat verrattain lyhyitä opinnäytetyötä varten. Haastattelut olivat 15-30 minuuttia. Haastattelut olisivat voineet olla pidempiä ja se voi vaikuttaa luotettavuuteen. Haastattelujen jälkeen haastattelut litteroidaan ja pitää pohtia, kuinka tarkasti aineiston litteroi, jääkö jotain oleellista pois vai saako kaiken talteen.

Olen tutustunut kvalitatiiviseen tutkimukseen ja sen haasteisiin. Haastatteluissa pyrin kysymyksiin, mihin ei pysty suoraan vastaamaan vain kyllä tai ei. Haastattelujen aikana toivoin, että pystyn luomaan hyvän yhteyden minun ja haastateltavan ympärille. Jos vuorovaikutus ei ole hyvää, tulokset voivat olla epäluotettavia. Asiat, mitkä voivat heikentää luotettavuutta, voivat olla kokemattomuus haastattelijana sekä mahdolliset ilmaisut haastattelun aikana. Esimerkiksi jos ilmaisen asian niin, että olen haastateltavan kanssa samaa tai eri mieltä.

7 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset koostuvat teemahaastattelujen pohjalta saatuihin vastauksiin, joihin vastasi varhaiskasvatuksen henkilöstö. Tarkoituksena on löytää vastauksia tutkimuskysymykseen sekä seksuaalikasvatukseen. Tulokset on jaettu kolmeen eri kappaleeseen, yleistä seksuaalikasvatuksesta, mahdollisuudet ja esteet. Kun nämä on jaettu erikseen, tuloksia on helpompi tulkita ja tietoa on enemmän.

7.1 Seksuaalikasvatus varhaiskasvatuksessa

Haastateltavat kertoivat minulle, minkälaista seksuaalikasvatusta heillä tällä hetkellä on varhaiskasvatustyksikössä eri ikäisillä lapsilla eri ryhmissä. Varsinaisesti pedagogisesti suunniteltua ja järjestelmällistä seksuaalikasvatusta tai kehotunnekasvatusta ei ole ollut toiminnassa. Kuitenkin arjessa seksuaalikasvatusta tulee päivittäin huomaamatta.

Varhaiskasvattajat ovat keskustelleet kehon osista ja nimenneet niitä, oman kehon tuntemuksista ja kuinka luodaan lasten kanssa positiivista kehonkuvaa sekä rakennetaan itsetuntoa. Lasten kysymyksiin omasta kehosta ja muista seksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä on vastattu ja keskusteltu lasten kanssa.

”Oman kehon tuntemusta, positiivista kehonkuvan luomista sekä itsetunnon rakentamista ja omien rajojen tuntemusta.”

Varhaiskasvattajat puhuvat paljon kosketuksesta, silittämisestä, halaamisesta ja lohduttamisesta erilaisissa tilanteissa, kuten lepohetkellä. Myöskin varhaiskasvattajat ovat puhuneet ja opetelleet lasten kanssa omien rajojen luomista sekä sosiaalisia taitoja. Lasten kanssa on puhuttu, että kaikki eivät pidä, jos häntä halataan tai ollaan lähellä koko ajan. Myöskin selitetään lapsille, miksi tämä ei tunnu toisesta välttämättä mukavalta ja kuinka kaverille voi sanoa, ettei pidä toisen kosketuksesta. Haastatteluista nousi ilmi, kuinka tärkeää sosiaaliset taidot ovat myöskin osa seksuaalikasvatusta ja kuinka niitä harjoitellaan päivittäin.

”No just sitä kehonosien nimeämistä ja semmoista kosketusta, silittämistä, ainakin nukkari tilanteessa.”

Haastatteluista nousi ylös myös sukupuolineutraalikasvatus. Sukupuolineutraalikasvatus näkyy hyvin paljon leikeissä sekä leikin tukemisessa kuten muussakin toiminnassa. Lapset saavat leikkiä mitä haluavat ja millä haluavat. Lelut ovat kaikille sopivia ja leluja on kaikenlaisia. Roolivaateleikki on kovassa suosiossa ja lapset saavat käyttää mitä vaatteita haluavat.

”Siis meillä on sukupuolineutraali varhaiskasvatusta niinku vasu velvoittaa.”

”Sit se näkyy hirveän paljon leikeissä ja leikkien tukemisessa ja sitten monessa muussakin toiminnassa.”

Varhaiskasvattajien mielestä seksuaalikasvatuksessa on enemmän hyvää, kuin huonoa. Seksuaalikasvatus antaa mahdollisuuden lapselle olla oma itsensä sekä vahvistaa heidän itsetuntoaan. Lapset oppivat itsestään enemmän.

”No mun mielestä, että sen vahvistaa niinku tosi paljon lapsen itsetuntoa.”

”Sit se antaa niinku mahdollisuuden olemaan oma itsensä.”

Lapset oppivat pienestä pitäen omasta kehostaan, kuinka siitä huolehditaan, miten siitä puhutaan ilman häpeilyä ja yleisesti oman kehon hyväksymisestä. Lapset oppivat tunnistamaan oman kehonsa ja mikä tuntuu kehossa hyvältä. Varhaiskasvatuksessa varhaiskasvattajat voivat opettaa, mikä on oikea aika ja paikka koskettaa itseään. On hyvä,

että lapset oppivat hyväksymään oman kehonsa jo pienestä pitäen. Näin ollen mahdollisesti, kun lapset kasvavat he eivät häpeilisi omaa kehoaan, vaan voisivat olla ylpeitä siitä.

”Oman kehon hyvä hyväksyminen ja niinku tutustuminen siihen seksuaalisuuteen.”

”Oppii myös tuntemaan sitä omaa kehoa ja tietää mikä tuntuu hyvältä.”

”Että mikä on se paikka ja tilanne mikä on sopiva sille itsensä koskettamiselle.”

Turvataitojen opettelu kuuluu osaksi hyvää seksuaalikasvatusta. Kun lapset kasvavat, he osaavat tunnistaa omat rajansa ja missä raja kulkee. On olennaista opettaa lapsille rajat ajoissa, jotta he osaavat tunnistaa ne. Lapset oppivat mikä on hyväksyttävää ja mikä ei.

”No just että lapsi oppii tuntemaan ne omat rajat ja mikä on hyväksyttävää ja mikä ei.”

Varhaiskasvattajien mielestä hyvässä seksuaalikasvatuksessa ei ole mitään huonoa. Enemmänkin seksuaalikasvatus on hyvä asia, kuin huono. Toisaalta jos seksuaalikasvatus on huonossa jamassa tai sitä ei ole pedagogisesti suunniteltu, sekin on huonoa. Seksuaalikasvatus voi olla haastavaa, mutta ei niinkään huono asia. Seksuaalikasvatus tulisi saada enemmän osaksi varhaiskasvatusta, ei ehkä keskipisteeksi, mutta jotenkin edes näkyväksi.

”Hyvässä seksuaalikasvatuksesta ei ole mun mielestä mitään huonoa.”

Jos seksuaalikasvatus on huonoa, niin lapset saattavat ruveta häpeämään täysin normaaleja asioita, kuten vessassa käyntiä tai alastomuutta. Harmiteltavaksi varhaiskasvatukseen on jääneet ikävästi niin kutsutut vessasanoja. Vessasanoja voi esimerkiksi olla kakka, pippeli, pimppi tai pylly. Varhaiskasvattajien mielestä on ikävää, että tämänkaltaisia sanoja käytetään vielä, koska ne eivät auta seksuaalikasvatusta, enemmänkin haittaavat sitä.

”Jos seksuaalikasvatus on niinku ihan retuperällä niin se lapsi saattaa ruveta häpeämään niinku täysin normaalia asioita kuten juuri vessassa käynti, alastomuus.”

Varhaiskasvattajat kaipaavat enemmän koulutusta. Muutama haastateltava muisteli, että perusopinnoissa oli ollut ehkä muutama tunti seksuaalikasvatuksesta, mutta ei riittävästi. Ainoastaan yksi haastateltava kertoi, kuinka oli opiskellut seksuaalikasvatusta. Kuitenkin tämänkin opintokokonaisuus oli ollut valinnaisena aiheena, eli se ei ollut kuulunut perusopintoihin.

”Ehkä se, että jos sä et oo saanut minkäänlaista koulutusta. Ethän halua opettaa lapselle jotain aiheesta, mistä sä et oikein tiedä mitään.”

Varhaiskasvattajat kaipaavat enemmän koulutusta aiheesta perusopinnoissa ja työnantajan puolesta. Aihe on todella tärkeä ja ajankohtainen. Varhaiskasvattajat toivovat enemmän keinoja ja materiaaleja, kuinka aiheesta keskustellaan lasten kanssa. Varhaiskasvattajat eivät halua antaa huonoja vastauksia tai vääränlaisia vastauksia seksuaalikasvatuksesta lapsille. Koulutus voisi auttaa keskustelussa lasten kanssa, koska seksuaalikasvatus koetaan välillä myöskin jännittävänä tai vaikeana aiheena keskustella. Seksuaalisuus on iso osa ihmistä ja lapsetkin ovat jo sikiöstä saakka seksuaalisia olentoja. Tämän takia tarvitaan lisää koulutusta, että lapsille voidaan antaa hyvää ja monipuolista seksuaalikasvatusta.

”Koulutus olisi tosi tärkeä.”

7.2 Seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Seksuaalikasvatuksessa on paljon mahdollisuuksia. Varhaiskasvattajien mukaan lapset oppivat pienestä pitäen jo paljon tärkeitä asioita, kuten vuorovaikutusta, sosiaalisia taitoja, hyväksymään kaikenlaiset ihmiset, kunnioitusta ja rajoja. Seksuaalikasvatus avaa mahdollisuuksia myös eteenpäin elämässä.

Lapset voivat olla mitä vain, mitä haluavat. Varhaiskasvattajat kertoivat, kuinka lapset voivat olla tyttöjä, poikia tai vaikka henkilöitä. Kenenkään ei ole pakko olla jossain tietyssä lokerossa, vaan he voivat itse miettiä asiaa ja päättää. Seksuaalikasvatus avartaa lasten maailmankatsomusta ja sen avulla he voivat oppia hyväksymään kaikenlaiset ihmiset. Lapset näkevät varhaiskasvatuksessa niin monta eri ihmistä, niin he myöskin oppivat enemmän erilaisista ihmisistä. Erään varhaiskasvattajan mukaan ennakkoluulottomuus on parasta mitä lapsille voi opettaa.

”Ei ole pakko olla nimenomaan tyttö tai poika et sä voit olla jotain siltä väliltä. Sä voit olla se henkilö.”

”Ehkä ne oppii hyväksymään erilaisia ihmisiä sitten kun ei itekkää lokeroi itsensä tytöksi tai pojaksi, niin ehkä niil alkaa olemaan laajempi maailmankatsomus sitten kaikin puolin.”

”Lapset on siinä myös mahtavia, että ne hyväksyy niin paljon erilaisia ihmisiä. Ei oo niin ennakkoluuloja.”

Kun lasten kanssa harjoittelee pienestä pitäen kunnioitusta ja toisten huomioon ottamista, niin lapsille kasvaa tietty herkkyys havainnoida toisten ihmisten kehonkieltä.

Varhaiskasvattajilla on tärkeä rooli selkeästi sanoittaa lapsille näitä asioita. Mahdollisuuksien mukaan lapset osaavat isompina huomata näitä asioita ja olla hienovaraisia.

”On treenannut näitä pienestä pitäen, että tiettyä juttua, tulee se tietty herkkyyks sitten havainnoimaan sitä toisen elekieltä.”

Lasten kanssa on hyvä opetella pienestä asti omia rajojaan, jotta se osaltaan voi jo ennaltaehkäistä, ettei kenenkään rajoja rikottaisi tulevaisuudessa. Lapset oppivat mitä toiselle voi tehdä ja mitä ei, sekä miten toiseen saa koskea. Samalla lapset oppivat omasta kehostaan, ettei siinä ole mitään hävettävää ja kaikkien kehot ovat hyviä. Lapset saavat puhua omasta kehostaan ilman häpeän tunnetta ja voivat myös kysyä asiasta. Myöskin terve itsetunto ja seksuaali-identiteetti kasvaa. Tulevaisuuden näkökulmasta katsottua seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksiin kuuluu, että lapsista voi kasvaa itsevarmoja ja kehoposiitiivisia aikuisia.

”Semmoinen tulevaisuusnäkökulma, että sitten niistä lapsista kasvaa itsevarmoja ja kehoposiitiivisia aikuisia.”

Varhaiskasvattajat kertovat, että heillä on mahdollisuuksia seksuaalikasvattaa lapsia varhaiskasvatuksessa. Omalla esimerkillä pääsee jo pitkälle. Jokainen on saanut seksuaalikasvattaa omalta osaltaan niin kuin on pystynyt ja halunnut. Varhaiskasvatuksen hoitajat ja opettajat ovat pystyneet seksuaalikasvattamaan samalla tavalla, mutta opettajilla on enemmän vastuuta niin sanotusta opetuksesta, koska ovat pedagogisesti vastuussa toiminnasta. Seksuaalikasvatus on jokapäiväistä ja sitä tulee tehtyä huomaamatta pitkin päivää. Päivittäistä seksuaalikasvatusta tulee juuri kehon osien nimeämisestä, positiivisesta kehon tuntemuksesta, kosketuksesta sekä kysymyksiin vastaamisesta.

”Se pitää sisällään hirveästi asioita niin sitä varmaan tulee vahingossa ihan päivittäin.”

”No siis kyllä mä niinku uskon et mä jo sitä jollain tasolla teen. Juuri sitä lapsen kehon tuntemusta, kehon osien nimeämistä, niistä positiivisesti kehon tuntemusta.”

”Mutta tavallaan niinku huomaa sen oman asenteen merkityksen, että omalla asenteella ja rakastavalla katseella pääsee jo varmaan aika pitkälle, että lapsi oppii semmoisen hyväksyvän katseen itseään kohtaan, kun se näkee että häntä katsotaan hyväksyvästi.”

Varhaiskasvattajien mielestä lapset oppivat hyviä asioita seksuaalikasvatuksesta ja voivat käyttää näitä taitoja tulevaisuudessa. Kun lapset oppivat turvallisessa ympäristössä omasta seksuaalisuudestaan, niin heidän on mahdollisesti helpompi olla asian kanssa isompana. Lapsia

ei haluta lokeroida, vaan jokainen voi olla omanlaisensa. Lapsille halutaan näyttää, että seksuaalisuus on hyväksyttävää. Joissakin perheissä seksuaalisuuteen ei suhtauduta myönteisesti, niin varhaiskasvatuksesta saataisiin myönteinen kokemus asiasta.

Tulevaisuudessa varhaiskasvattajat haluavat nähdä enemmän sukupuolineutraalia kasvatusta sekä koulutusta seksuaalikasvatukseen. Materiaalia kaivataan lisää, mikä auttaa seksuaalikasvatuksen toteuttamista. Valmis materiaali helpottaa varhaiskasvattajien työtä ja toteuttaminen tulee helpommaksi. Jos hyvää materiaalia löytyisi, niin se voi myös avata varhaiskasvattajien silmiä omaan seksuaalikasvatukseen. Seksuaalikasvatus voi olla varhaiskasvattajille vaikeaa, niin materiaali voi auttaa asian kanssa.

”Haluaisin nähdä että se kasvatus olisi niinku enemmän ja enemmän sukupuolineutraalia.”

”Lisätieto lasten seksuaalisuudesta avaa ihmisten asenteita positiivisempaan suuntaan.”

Seksuaalikasvatuksen ei tule olla ikävä asia varhaiskasvatuksessa, vaan enemmänkin myönteinen. Myöskin varhaiskasvattajat pohtivat, kuinka lasten vanhemmille tulisi enemmän puhua asiasta, koska joillekin vanhemmille saattaa tulla järkytyksenä lasten seksuaalisuus.

Kuinka seksuaalikasvatuksesta sitten tehtäisi vielä parempaa? Varhaiskasvattajat kertovat, kuinka koulutusta olisi saatava, että seksuaalikasvatus olisi hyvää ja mahdollista. Kuten ylempänä kerroin, yksi varhaiskasvattaja oli vain saanut koulutusta, muut eivät juurikaan. Kun koulutusta on lisää, niin varhaiskasvattajat pystyvät paremmin toteuttamaan suunnitelmallista seksuaalikasvatusta.

”Oli just koulutuksestakin puhe, että jos se olisi just jotain vaikka jotain minikoulutuksia tai sitten vaikka ihan opiskeluaikana, ainakin vielä ihan oman niinkun osa-alueensa.”

Eräältä varhaiskasvattajalta tuli hyvä idea seksuaalikasvatusvastaavasta päiväkotiin tai varhaiskasvatussyksikköön. Jokaisella eri osa alueella on omat vastaavansa, esimerkiksi liikunta- tai MiniVerso-vastaava. Kuitenkaan seksuaalikasvatusvastaavaan ei ole törmätty päiväkodeissa. Seksuaalikasvatusvastaava pitäisi kirjata seksuaalikasvatuksesta ja sen osa-alueista. Vastaava kävisi talon kokouksissa läpi seksuaalikasvatusasioita ja olisi apuna työkavereilleen vastaamassa kysymyksiin tai tukemassa seksuaalikasvatusta, jotta kaikki pystyisivät antamaan hyvää seksuaalikasvatusta.

”Siellä on aina se liikunta vastaava, niin jonkun pitäisi olla seksuaalikasvatusvastaava ja se kävisi aina palavereissa ees niinku 10 minuuttia näitä asioita läpi, koska tämä on tärkeä asia.”

7.3 Seksuaalikasvatuksen esteet varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvattajat eivät niinkään näe esteitä seksuaalikasvatukselle vaan kokevat sen mahdolliseksi tai positiivisena asiana. Kuitenkin esteenä koetaan se, että henkilökuntaa ei ole koulutettu tarpeeksi. Varhaiskasvattajat voivat olla epävarmoja, kuinka seksuaalikasvatusta käydään lasten kanssa läpi niin, että aiheesta keskustellaan lasten ikään ja kehitykseen nähden oikealla tavalla. Seksuaalikasvatusta voi olla vaikea käydä läpi, kun ei ole saanut koulutusta eikä ole varma, kuinka sitä kannattaa käydä läpi. Myöskin, kuinka valmiita varhaiskasvattajat ovat puhumaan aiheesta, mistä ovat epävarmoja.

”Mä kyllä siis mun mielestä mahdollisuuksia on päiväkodissa paljon, että varsinkin jos henkilökunta on koulutautunut siihen asiaan niin.”

”No just se et on liian vähän perehtyneisyyttä asiaan.”

”Ei halua sitten mitään niinku traumoja aiheuttaa, että jos vahingossakin puhuu asiasta vaikka sillä lailla, että se ei ole sen ikään tai kehitystasoon nähden sopivaa vielä tyyliin, että tavallaan se olisi hirveän tärkeätä, että saisi sitä koulutusta.”

Toisena esteenä varhaiskasvattajat nostivat perheet. Kaikki perheet eivät ole valmiita tai halukkaita keskustelemaan seksuaalikasvatuksesta ja syynä voi olla esimerkiksi kasvatus, omat kokemukset tai kulttuuri. Myöskään varhaiskasvattajat eivät tiedä, kuinka perheessä käsitellään aiheita. Tähänkin olisi hyvä käydä koulutusta, niin varhaiskasvattajille olisi helpompi selittää vanhemmille, mitä seksuaalikasvatus on. Perheille olisi parempi puhua kehotunnekasvatuksesta, kuin seksuaalikasvatuksesta. Seksuaalikasvatus on sanana vaikea, joten kehotunnekasvatus sopii paremmin varhaiskasvatukseen sekä kuvaa paremmin aihetta, koska se on laajempi. Varhaiskasvattajat eivät halua, että perheet käsittävät koko asiaa väärin, koska seksuaalikasvatus on kuitenkin tärkeä asia. Eräs varhaiskasvattaja nosti esiin, että hoitajana hän ei pysty keskustella aiheesta rauhassa, koska ei pidä vanhempien kanssa varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluja. Opettajat pitävät nämä keskustelut ja siellä voisi olla rauhallisempaa ja hyvä aika keskustella aiheesta.

”Ehkä vanhemmat voi olla semmoisia, mutta ehkä se pitäisi juuri markkinoida niille sillä kehon tuntemisella ja tällaisilla asioilla, että ei puhuisi yhtään seksuaalikasvatuksesta.”

Varhaiskasvattajat nostavat omiksi esteiksi asenteen, epävarmuuden, koulutautumisen, seksuaalisuuden tabuna sekä omat kokemuksensa seksuaalikasvatuksesta.

Jokaisella on oma asenne seksuaalikasvatukseen. Varhaiskasvattajat kertovat, että nuoremmilla työntekijöillä voi olla helpompi puhua aiheesta, kun taas vanhemmat työntekijät

eivät välttämättä ymmärrä koko seksuaalikasvatusta. Tässä kohtaa asenne, epävarmuus ja omat kokemukset seksuaalikasvatuksesta. Vanhemmilla työntekijöillä voi olla puutteellisia tietoja aiheesta, jotka vaikeuttavat seksuaalikasvatusta.

”No ehkä just niinku oma ehkä juuri epävarmuus kun itekkää ei ole välttämättä ihan aina varma.”

Varhaiskasvattajia mietityttää, kuinka he voivat antaa hyvää seksuaalikasvatusta lapsille. Moni pohtii, kuinka he ovat epävarmoja, koska eivät ole saaneet koulutusta aiheesta. Varhaiskasvattajat eivät halua aiheuttaa niin sanotusti traumoja lapsille aiheesta, koska aihe on niin tärkeä ja yksi herkimmistä asioista ihmisille. Varhaiskasvattajat pohtivat, kuinka voisivat antaa hyvää seksuaalikasvatusta lapsille niin, että se olisi ikätasoon ja kehitykseen nähden oikeaa.

”Jos tulee hirveän vaikeita kysymyksiä, kun saattaa mennä luu kurkkuun niin sanotusti itse tiedäkään mitä mä vastaan tohon.”

Myösikin seksuaalikasvatus tulisi nostaa esiin enemmän päiväkodeissa sekä tiimissä, missä varhaiskasvattajat työskentelevät. Kun tiimissä päästää keskustelemaan aiheesta, voi olla, että tiimin jäsenet pääsevät purkamaan ajatuksiaan sekä kysymään neuvoa tai mieltä askarruttavia asioita. Jotta tähän päästään, tiimin pitää hitsautua hyvin yhteen. Aihe on vieläkin tabu yhteiskunnassamme ja voi olla herkkä työntekijöille. Eräs varhaiskasvattaja pohti, että olisikin ehkä ihan hyvä, että aihe nousisi esille ja siitä keskusteltaisiin enemmän.

”No ehkä just tässä ainakin varmaan ainakin silleen henkilöstön kesken, että jos pystyy just avoimesti keskustelemaan asioista.”

Kuinka esteistä tehtäisiin mahdollisuuksia? Varhaiskasvattajat tarvitsevat enemmän koulutusta. Melkein kaikki varhaiskasvattajat nostivat tämän esiin haastatteluihinsa. Koska koulutusta ei juurikaan ole ollut, varhaiskasvattajat kokevat, etteivät aina tiedä, miten aiheesta tulisi keskustella tai käydä asiaa läpi.

Varhaiskasvattajat kokevat, että vanhoista tavoista tulisi päästää irti, esimerkiksi vessasanoista. Yhteisen keskustelun avulla voisi saada avoimempaa ilmapiiriä ja aiheesta voisi olla helpompi keskustella. Varhaiskasvattajien mielestä olisi hyvä saada vertaistukea ja vinkkejä työkavereiltaan.

”Jos sitten saa jotain vertaistukea tai vinkkejä työkavereilta.”

Seksuaalikasvatus tuli nostaa näkyvämmäksi varhaiskasvatuksessa. Kyseisessä varhaiskasvatussyksikössä on esillä esimerkiksi Väestöliiton julisteita aiheesta, mutta haluttaisiin vielä enemmän nostaa aihetta ylöspäin. Aiheesta voisi esimerkiksi mainita

viikkokirjeissä tai ryhmäportfoliossa, joita Helsingin kaupungin päiväkodeissa tehdään viikoittain. Perheille lähetettävissä kirjeissä voisi kertoa seksuaalikasvatuksesta tai esimerkiksi, kuinka satuhieronta opettaa seksuaalikasvatusta, sekä sen hyviä vaikutuksia, kuten positiivinen kosketus ja lapsen huomioiminen. Varhaiskasvattajat miettivät, että seksuaalikasvatusta voisi myös tuoda esiin ilmiöoppimisena.

”Miten sitä toteuttaa ja miten tehdä se näkyväksi.”

Tulevaisuudessa varhaiskasvattajat eivät juurikaan näe mitään esteitä. Ihmiset enemmänkin ovat valveutuneita asiasta ja tietävät koko ajan enemmän. Myöskin sosiaalinen media nostaa koko ajan tietoa enemmän esiin. Seksuaalikasvatuksessa ja yleisesti seksuaalisuusasioissa mennään enemmän eteenpäin, kuin taaksepäin. Varhaiskasvattajat eivät näe, että varhaiskasvatuksessa seksuaalikasvatus loppuisi yhtäkkiä, vaan enemmän mennään eteenpäin asioissa.

”En mä oikein, koska nyt on muutenkin siis just tosi paljon menty eteenpäin kaikennäköisissä seksuaalihommissa.”

”En mä nyt näkisi, että yhtäkkiä lyötäisin liinat kiinni tämän asian suhteen. Ja kans kun ihmiset tuolla yleensäkin enemmän tietoisia asioista.”

Ehkä hieman ollaan huolissaan, että varhaiskasvatuksessa on paljon ihmisiä, jotka eivät ole kouluttautuneet juuri tälle, vaan jollekin muulle alalle. Heillä ei ole niin paljon tietoa varhaiskasvatuksesta. Usein ihmiset jotka hakevat alalle kouluttautuvat töiden ohessa varhaiskasvatukseen useimmiten lastenhoitajiksi. Se ehkä auttaa asiaa.

”Sen kummempia esteitä, että toi nyt totta kai meidän alalla tosi huolestuttavaa kun ei näitä niinku kouluttautuneita ihmisiä ei saada tänne.”

Tulevaisuuden esteissä vieläkin pohditaan koulutusta. Jos koulutusta ei ole, ei seksuaalikasvatus mene eteenpäin varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajat eivät tiedä, miten asiaa tietoisesti käsitellään ja opetellaan lasten kanssa. Tietoa löytyy internetistä, mutta siinäkin pitää olla lähdekritiikkiä, onko tieto hyvää vai ei. Koulutuksista saa materiaalia ja sitä voi käyttää varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajat nostavat esille, että seksuaalikasvatus ei ole vain yksi asia vaan se sisältää monta pientä asiaa. Seksuaalikasvatus on laaja ja se koostuu monesta pienestä palasesta.

”Ainoa este voi olla se, että jos se aiheesta ei löydy tietoa eikä niitä koulutuksia tule.”

8 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksia ja esteitä varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena oli löytää seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksia ja esteitä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä haluttiin nostaa seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksia esiin, jotta varhaiskasvattajat näkisivät mitä kaikkea jo osaavat, kuinka he voivat jatkaa hyvää seksuaalikasvatusta ja nähdä niitä näkökulmia, mitä he eivät ehkä ole ajatelleet. Seksuaalikasvatuksen esteissä haluttiin nostaa esille, mikä seksuaalikasvatuksessa ei toimi tai on vaikeaa varhaiskasvattajille ja miten sitä voisi kehittää. Samalla on pohdittu, kuinka esteistä voisi tehdä mahdollisuuksia. Opinnäytetyössä halusin nostaa esille myös tulevaisuus näkökulman, kuinka hyvä seksuaalikasvatus tuottaa lapsille mahdollisuuksia, sekä kuinka tulevaisuudessa esteistä voisi tehdä mahdollisuuksia. Myöskin opinnäytetyössä halutaan tuoda esille, kuinka hyvä seksuaalikasvatus auttaa lapsia tulevaisuudessa ja kuinka seksuaalikasvatuksen ei tarvitse olla enää tabu työelämässä.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että seksuaalikasvatuksessa on paljon hyvää ja mahdollisuuksia. Siitä löytyy myös esteitä, joita pystyisi korjaamaan eri keinoilla. Varhaiskasvattajat näkevät paljon hyvää ja positiivista seksuaalikasvatuksessa. Seksuaalikasvatusta tehdään jo päivittäin, etteivät varhaiskasvattajat sitä aina huomaa. Haastatteluja tehdessä, varhaiskasvattajat huomasivat, kuinka laaja alue seksuaalikasvatus on ja, että siihen kuuluu paljon muutakin, kuin vain kehon osien nimeäminen ja kysymyksiin vastaaminen. Esimerkiksi kehotunnekasvatukseen kuuluu kahdeksan eri osa-aluetta ja kun nämä käydään lasten kanssa läpi, on seksuaalikasvatus kokonaisvaltaista, riittävää ja ohjeiden mukaista (Väestöliitto).

Lasten kanssa opetellaan jo pienestä pitäen suurempaa osaa seksuaalikasvatuksen osa-alueista ja varhaiskasvattajat kokevat, että se auttaa lapsia myös tulevaisuudessa. Seksuaalikasvatusta halutaan toteuttaa ympäristössä, jossa lapsi kokee sen turvallisesti ja pystyy luottamaan aikuiseen, kenen kanssa aiheesta keskustelea tai opettelee asioita. Seksuaalikasvatuksen ei tule olla epämiellyttävä asia, vaan siitä tulisi tehdä mukavaa ja positiivista. Tulevaisuuden kuvassa nähdään, että seksuaalikasvatuksella on suuria mahdollisuuksia lapsille tulevaisuudessa. Lapset voivat kasvaa varmoiksi ja kehopositiivisiksi aikuisiksi, jos seksuaalikasvatus on hyvää.

Varhaiskasvattajat kokevat, että pystyvät hyvin antamaan seksuaalikasvatusta ja omalla esimerkillä pääsee jo pitkälle. Varhaiskasvattajat osaavat jo paljon seksuaalikasvatuksesta, vaikka eivät sitä aina itse huomaakaan. Olen kuitenkin heidän kanssaan samaa mieltä, että koulutusta tarvitaan enemmän, että seksuaalikasvatus olisi hyvää ja monipuolista. Seksuaalikasvatusta pitäisi olla enemmän varhaiskasvatuksessa ja sen pitäisi olla pedagogisesti suunniteltua, jotta se on mahdollisimman hyvää. Jokainen aikuinen on seksuaalikasvattaja,

halusi tai ei, se tulee tietämättä. Seksuaalikasvatus ei ole seksikasvatusta, vaan oppimista tärkeistä ihmissuhdetaidoista, joita jokainen aikuinen ja lapsi tarvitsee läpi elämän. (Kihlström 2020, 17.)

Mielestäni haastatteluissa nousi hyvä idea seksuaalikasvatusvastaavasta, joka nostaa seksuaalikasvatuksen mahdollisuuksia. Jos päiväkodeissa tai varhaiskasvatusyksiköissä olisi tämän kaltainen vastaava, niin seksuaalikasvatus voisi olla vielä parempaa. Tämän avulla työyhteisöissä voisi olla helpompi puhua seksuaalikasvatuksesta, siitä saisi tietoa ja apua. Kenenkään ei tarvitsisi olla asian kanssa yksin, vaan olisi ainakin yksi henkilö, joka voisi auttaa seksuaalikasvatuksessa ja sen toteuttamisessa.

Kun tarkastellaan tutkimustuloksia esteistä, suurimmiksi esteiksi nousee henkilökunnan kouluttamattomuus ja siihen liittyvä epävarmuus, koska ei tiedetä tarpeeksi aiheesta sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Haastateltavista vain yksi oli saanut koulutusta seksuaalikasvatukseen ja muut kokivat, että koulutusta olisi saatava lisää. Kaikki varhaiskasvattajat kokivat epävarmuutta seksuaalikasvatuksesta ja tämän takia halusivat koulutusta. Koulutus on todella tärkeää ja auttaa varhaiskasvattajia opettamaan seksuaalikasvatusta lapsille niin, että se on ikään ja kehitystasoon nähden sopivaa. Jotta seksuaalikasvatuksesta tulisi parempaa, koulutusta tarvitaan lisää. Ymmärrän, että ilman koulutusta seksuaalikasvatus voi olla erittäin vaikeaa toteuttaa ja varhaiskasvattajat eivät tiedä miten toteuttaa hyvää seksuaalikasvatusta.

Seksuaalikasvatuksen kouluttautumiseen on ottanut kantaa Väestöliitto, Talentia ja heidän yhteistyökumppaninsa 18.6.2021. He suosittavat kaikille varhaiskasvatuksen henkilöstölle mahdollisuutta osallistua työaikana kehotunnekasvatuksen koulutuksiin. Lapset ovat kehitysvaiheessa ja ovat kiinnostuneita myöskin seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Lapsilla on oikeus ikätasoiseen tietoon ja turvaan ja se on taattava tasa-arvoisesti. (Karsio, Koivuranta, Magga, Pakanen, Vehkaoja 2021.) Varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa päivittäin lasten kysymyksiin kehosta. Kaikilla ei tähän ole riittävästä sanastoa ja koulutusta. (Terävä 2021.)

Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö nousi ylös tutkimustuloksista. Koska seksuaalikasvatus on herkkä aihe vielä osalle perheistä, niin varhaiskasvattajat eivät tiedä kuinka tuoda seksuaalikasvatus esille positiivisella tavalla. Kaikissa perheissä on erilainen tausta seksuaalikasvatukseen ja siihen liittyy muun muassa kokemukset, kasvatus ja kulttuuri. Kaikki perheet eivät ymmärrä, että seksuaalisuus kuuluu myös pienille lapsille ja saattavat pelästyäkin asiaa. Tähänkin asiaan koulutus voisi auttaa. Koulutuksen kautta varhaiskasvattajat saisivat apua keskustelutilanteisiin perheiden kanssa.

Seksuaalikasvatusta tulisi nostaa enemmän esille varhaiskasvatuksessa, mutta se ei ole varsinainen este seksuaalikasvatuksen toteutukselle. Asiasta pitäisi puhua enemmän, antaa

tietoa varhaiskasvattajille ja perheille ja näyttää seksuaalikasvatusta positiivisena asiana. Kuitenkin seksuaalikasvatus on koko ajan nousemassa enemmän esille myöskin varhaiskasvatuksessa ja se oletettavasti auttaa asiaa. Ihmiset tietävät enemmän seksuaalisuudesta ja mielenkiinto asiaa kohden on noussut huomattavasti.

Tulevaisuudessa nähdään esteenä se, ettei koulutusta aiheesta ole ollut. Muita esteitä varhaiskasvattajat eivät juurikaan nimeä. Näin ollen voidaan todeta, että seksuaalikasvatus nähdään hyvänä ja positiivisena asiana.

Muita asioita, joita varhaiskasvattajat nostavat esille mitä eivät kuitenkaan pidä esteenä, mutta negatiivisena asiana seksuaalikasvatuksessa on vanhat tavat seksuaalikasvattaa, kuten vessasanat sekä yleisesti alan kouluttamattomuus. Varhaiskasvattajat haluaisivat päästää irti varhaiskasvatuksen vanhoista tavoista, koska ne eivät ole nykypäivää ja eivät sovi seksuaalikasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa on vielä yleisesti paljon vanhoja tapoja, joita on tehty monta vuotta jo ja niistä voi olla vaikea päästä eroon. Hyvän seksuaalikasvatuksen kannalta näistä olisi päästävä eroon, koska se ei tee hyvää aiheelle. Alan kouluttamattomuus nousee myös esille, koska moni työskentelee varhaiskasvatuksessa niin sanotusti väärällä koulutuksella. Alalla on suuri työntekijäpula ja se on yksi syy, miksi kaikilla työntekijöillä ei ole oikeaa koulutusta alalle. Useimmiten työntekijät kuitenkin koulutautuvat työn ohessa, jotta saavat oikean ammattinimikkeen.

9 Pohdinta

Mielestäni opinnäytetyöstä tuli hyviä tutkimustuloksia. Seksuaalikasvatus on laaja ja tärkeä aihe. Mahdollisuuksia on paljon ja varhaiskasvattajat tekevät jo paljon päivittäin, heidän huomaamattaan. Seksuaalikasvatusta on mahdollista tehdä jokapäiväisessä työssä. Seksuaalikasvatus on osa kasvatustyötä, samalla tavalla kuin liikennekasvatus (Kihlström 2020, 22). Tämän takia olisi hyvä, että seksuaalikasvatusta olisi enemmän pedagogisesti suunniteltu. Myöskin Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa on pieni osa-alue seksuaalikasvatuksesta. Seksuaalikasvatusta pitäisi siis saada osaksi varhaiskasvatuksen arkea.

Uskoisin, että esteitä on eri opetuksen osa-alueilla, ja niin myös seksuaalikasvatuksessa. Varhaiskasvattajat eivät näe seksuaalikasvatusta huonona asiana, vaan positiivisena ja hyvänä. Seksuaalikasvatusta tulisi nostaa enemmän näkyville, että ymmärrys aihetta kohtaan nousisi niin henkilökunnan, kuin perheidenkin kesken.

Tällä hetkellä varhaiskasvattajat kokevat, että saavat liian vähän koulutusta aiheesta ja olen itse samaa mieltä. Kaikkea opetusta on vaikea tehdä, jos henkilöllä ei ole tarpeeksi tietoa aiheesta. On paljon erilaisia koulutuksia, mutta seksuaalikasvatus on jäänyt syrjään tai näitä koulutuksia ei vain ole vielä pidetty. Miksi näin? Seksuaalikasvatus on herkkä aihe ja se alkaa

pikkuhiljaa nousta ylöspäin varhaiskasvatuksessa. Koulutusta pitää saada enemmän, jotta varhaiskasvattajat pystyvät toteuttamaan hyvää seksuaalikasvatusta.

Lasten seksuaalikasvatus on ollut vaiettua. Henkilöstö tarvitsee enemmän koulutusta, että voivat seksuaalikasvattaa. Tällä hetkellä varhaiskasvattajat ovat oman kokemusmaailmansa varassa. Nämä tiedot eivät ole riittäviä, jotta varhaiskasvattajat pystyisivät antamaan hyvää seksuaalikasvatusta. Tarvitaan enemmän faktaa ja yleisen asenteen muuttumista. Kun lapsi uskaltaa puhua kehostaan ja kosketuksesta, hän oppii suojautumaan ei-toivotulta kosketukselta ja uskaltaa puhua aikuisille asioista, jotka häntä mietityttää. (Koskiluoma 2020.)

Opinnäytetyöni nimessä on sana seksuaalikasvatus ja on pohdittu, miksi se ei ole kehotunnekasvatuksen mahdollisuudet ja esteet. Kehotunnekasvatus sopii paremmin varhaiskasvatukseen, mutta on vielä vähän tuntematon sana. Seksuaalikasvatus tunnetaan vielä paremmin, vaikka olen itsekin sitä mieltä, että kehotunnekasvatus sopii paremmin varhaiskasvatukseen. Olisin koonnut opinnäytetyön hieman eri lailla, jos otsikossa olisi ollut kehotunnekasvatus. Kehotunnekasvatus on tärkeä asia, mutta siitä on verrattain aika vähän tietoa vielä. Kun kehotunnekasvatus tulee tutummaksi, tietoa varmasti löytyy lisää.

Opinnäytetyötä pystyisi vielä parantamaan. Haastateltavia voisi olla enemmän. Haastattelukysymykset olisivat voineet olla hieman erilaisia, laajempia sekä kirjoitettu eri tavalla. Huomasin haastatteluja tehdessä, että kaikki kysymykset eivät aina ihan toimineet, niitä olisi pitänyt työstää vähän lisää.

Jatkotutkimuksien kannalta minusta olisi mielenkiintoista tehdä tietopaketti seksuaalikasvatusvastaavalle. Mielestäni tämä ehdotus eräältä haastateltavalta oli todella mielenkiintoinen ja minusta sitä olisi mielenkiintoista tutkia ja tehdä vastaavalle tietopaketti aiheesta. Tässä toki haasteena voi olla se, että seksuaalikasvatusvastaavia ei ole vielä. Toisaalta se voi olla positiivinenkin asia. Toisena jatkotutkimusehdotuksena voisi olla toiminnalliset materiaalipaketit tai koulutukset varhaiskasvattajille. Varhaiskasvattajat tarvitsevat materiaalia. Koulutukset ja materiaalit voisi olla eri ikäryhmille tai eri päiväkodeille tai varhaiskasvatusyksiköille suunnattu.

Lähteet

Painetut

Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2008. Seksiä vaatteet päällä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Cacciatore, R. 2007. Huomenna pannaan pussauskoppiin. Eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään. Opas vanhemmille. WSOY.

Cacciatore, R. 2006. Lasten ja nuorten seksuaalisuus. Teoksessa Apter, D., Kaimola, K. & Väisälä, L. Seksuaalisuus. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 205-222.

Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. 2016. Seksuaalikasvatus on hankala sana. Teoksessa Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Duodecim, 82-86.

Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. 2000. Vauvasta naperoiseksi - pienten lasten seksuaaliterveydestä. Väestöliitto.

Eerola-Pennanen, P., Raittila, R. & Vuorisalo, M. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Eerola-Pennanen, P., Koivula, M. & Siippainen, A. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 2. korjattu painos. Tampere: Kustannus osakeyhtiö Vastapaino, 21-35.

Ilmonen, K. & Korhonen, E. 2016. Oikeus omaan seksuaalisuuteen. Teoksessa Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Duodecim, 110-112.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino.

Kangaskoski, H. 2016. Seksuaalikasvatusta päivähoitossa. Teoksessa Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Duodecim, 197-208.

Kihlström, M. 2020. Oikeilla nimillä. Seksuaalikasvatusopas aikuisille. Kustannusyhtiö Kosmos.

Sähköiset

Bildjuschkin, K. 2015. Seksuaalikasvatus. Teoksessa Bildjuschkin, K. Seksuaalikasvatuksen tueksi. 13-15. Viitattu 5.4.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TYÖ2016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Cacciatore, R., Ingman-Friberg, S. & Vehkaoja, S. Uteliaana seksuaalisuudesta. Viitattu 6.5.2021. https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/cefdfb08-vl_tietovihko_verkko_pieni31012019.pdf

Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. 2019. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 27.4.2021. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI_Sivut.pdf

Hyväri, S. & Vuokila-Oikonen, P. 2020. Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus. Viitattu 13.7.2020. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642>

Karsio, J., Koivuranta, E., Magga, R., Pakanen, A. & Vehkaoja, S. 2021. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle on annettava kehotunnekasvatuksesta täydennyskoulutusta työajalla. Talentia. Viitattu 5.8.2021. https://www.talentia.fi/uutiset/varhaiskasvatuksen-henkilostolle-on-annettava-kehotunnekasvatuksesta-taydennyskoulutusta-tyoajalla/?fbclid=IwAR3A3z_kVCQiy5TNI30Qph6fXluglaBOMKnR2Q19s_WaotuKDBduqZDIZU

Koskiluoma, K. 2020. Kehotunnekasvatusta varhaiskasvatukseen. Talentia-lehti. Viitattu 17.8.2021. <https://www.talentia-lehti.fi/kehotunnekasvatusta-varhaiskasvatukseen/>

KvaliMOTV. Litterointi. Viitattu 1.4.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 15.3.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Uusi varhaiskasvatustilaki. Viitattu 15.3.2021. <https://minedu.fi/uusivarhaiskasvatustilaki>

Terävä, H. 2021. Seksuaalikasvatus pitäisi aloittaa jo päiväkodissa, sanoo terapeutti, joka näkee puuttellisen seksuaalikasvatuksen tulokset vastaanotollaan. Yle. Viitattu 5.8.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-12035270>

Vuori, J. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Viitattu 13.7.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Väestöliitto. 2020. Lasten kehotunnekasvatus. Viitattu 3.8.2021. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>

Väestöliitto. Mitä on kehotunnekasvatus. Viitattu 19.3.2021. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/01/17d8cd7e-tiivistelma-suomi-netti-1-2020.pdf>

Liitteet

Liite 1: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen.....	38
Liite 2: Haastattelukysymykset	39

Liite 1: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Opinnäytetyöni aihe on seksuaalikasvatus. Opinnäytetyöni tutkimuskysymys on "Mitkä ovat seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet ja esteet laadukkaassa varhaiskasvatuksessa?". Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa, mitkä ovat seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet ja esteet varhaiskasvatuksessa, ja mikä on varhaiskasvattajien näkökulma tähän. Tulen tekemään tiedonkeruun teemahaastatteluina, jotka ovat yksilöhaastatteluita. Tutkimuskysymykset ovat liitteenä.

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun. Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny. Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa. Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia. Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun (kuten haastattelu/videointi/valokuvaaminen/ääninauhointeet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (kuten videointi/valokuvaaminen/ääninauhointeet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän/tekijöiden allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITTEENÄ Tutkimushaastattelurunko

Liite 2: Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

Aloitus:

- Ammattinimike?

Yleistä seksuaalikasvatuksesta:

- Minkälaista seksuaalikasvatusta päiväkodissanne on?
- Oletko saanut jotain koulutusta tai perehdytystä seksuaalikasvatuksesta?
 - o Jos olet, niin mitä?
 - o Jos et ole, niin kaipaisitko sitä ja miksi?
- Mitä hyvää seksuaalikasvatuksessa on?
- Mikä on huonoa seksuaalikasvatuksessa?

Mahdollisuudet:

- Onko sinulla mahdollisuuksia seksuaalikasvattaa?
- Mitkä ovat seksuaalikasvatuksen mahdollisuudet?
- Mitä mahdollisuuksia näet tulevaisuudessa?
- Näetkö lasten oppivan seksuaalikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa jotain hyvää tulevaisuuden kannalta? Mitä?
- Millä tavalla seksuaalikasvatuksesta voisi tehdä vielä parempaa?

Esteet:

- Mikä estää sinua seksuaalikasvatuksessa?
 - Mitä esteitä seksuaalikasvatuksessa on?
 - Kuinka esteistä tehtäisiin mahdollisuuksia?
 - Mitä esteitä näet tulevaisuudessa?
-